

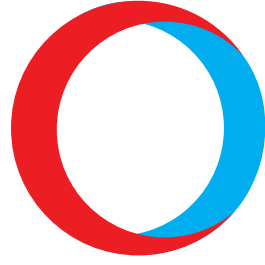
EDREMİT BELEDİYESİ, KUZEY EGE GAZETECİLER
CEMİYETİ VE ORSAM TARAFINDAN 17 ARALIK
2011 TARİHİNDE DÜZENLENEN “ARAP BAHARI MI
ORTADOĞU KIŞI MI?” KONFERANSI

CONFERENCE ON “ARAB SPRING, OR MIDDLE EAST
WINTER?” ORGANIZED BY THE MUNICIPALITY OF EDREMİT,
NORTH AEGEAN JOURNALISTS ASSOCIATION, AND ORSAM,
ON DECEMBER 17TH 2011

مؤتمر « الربيع العربي أم شتاء الشرق الأوسط » المنظم من
قبل «بلدية أدرميت» و «جمعية الصحفيين في منطقة
أيجة الشمالية» و «أورسام» بتاريخ ١٧ كانون الأول/
ديسمبر ٢٠١١

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES
مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

ORSAM

TUTANAKLARI

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Söz konusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dahil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

* ORSAM, The Middle East Studies Association (MESA) üyesidir.

**EDREMİT BELEDİYESİ, KUZEY EGE
GAZETECİLER CEMİYETİ VE ORSAM
TARAFINDAN 17 ARALIK 2011 TARİHİNDE
DÜZENLENEN “ARAP BAHARI MI
ORTADOĞU KIŞI MI?” KONFERANSI**

**CONFERENCE ON “ARAB SPRING, OR MIDDLE EAST
WINTER?” ORGANIZED BY THE MUNICIPALITY
OF EDREMİT, NORTH AEGEAN JOURNALISTS
ASSOCIATION, AND ORSAM,
ON DECEMBER 17th 2011**

مؤتمر « الربيع العربي أم شتاء الشرق الأوسط » المنظم من
قبل « بلدية أدرميت » و « جمعية الصحفيين في منطقة
أيجة الشمالية » و « أورسام » بتاريخ ١٧ كانون الأول /
ديسمبر ٢٠١١

EDREMİT BELEDİYESİ, KUZEY EGE GAZETECİLER CEMİYETİ VE ORSAM TARAFINDAN 17 ARALIK 2011 TARİHİNDE DÜZENLENEN “ARAP BAHARI MI ORTADOĞU KIŞI MI?” KONFERANSI

Katılımcılar

Konferans Yöneticisi: Prof. Dr. Sencer İMER

Konuşmacılar

Hasan KANBOLAT, ORSAM Başkanı: Arap Baharı ve Türkiye

Nebahat TANRIVERDİ, ORSAM Körfez ve Kuzey Afrika
Uzmanı: Kuzey Afrika’da Halk Ayaklanmaları

Bilgay DUMAN, ORSAM Irak Uzmanı: Arap Baharı ve Irak

Tuğba Evrim MADEN, ORSAM Hidropolitik Uzmanı: Arap
Baharı’nın Türkiye’nin Su Politikasına Etkisi

Oytun ORHAN, ORSAM Suriye ve Lübnan Uzmanı: Suriye’de
Halk Ayaklanması ve Türkiye

Kapanış Konuşması

Avukat Tuncay Kılıç, Edremit Belediye Başkanı

Seval KÖK:

Edremit Belediye Başkanı Sayın Tuncay Kılıç, Akçay Belediye Başkanı Sayın Cahit İnceoğlu, Kadıköy Belediye Başkanı Hasan Özen, Meclis Üyeleri ve ESİAD Başkanı Sayın Osman Demir, değerli katılımcılar ve değerli misafirler...

Edremit Belediyesi, ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi) ve Kuzey Ege Gazeteciler Cemiyetinin ortaklaşa düzenlemiş olduğu "Arap Baharı mı? Ortadoğu Kışı mı" konulu konferansa hepiniz hoş geldiniz.

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, değerli silah arkadaşları ve aziz şehitlerimiz anısına hepinizi bir dakikalık saygı duruşu ve takiben İstiklal Marşı'nın okunması için ayağa kalkmaya davet ediyorum.

Bu konferansın gerçekleşmesine katkıda bulunan Edremit Belediye Başkanı Avukat Sayın Tuncay Kılıç'a, Saruhan ve Adrina Termal Otel'e, Edremit Gazeteciler ve İş Adamları Derneği'ne, Hattuşa Termal Otel'e, Çakıroğlu Grup'a, Orta Kafe'ye, ED-

BEL'e, ESİAD'a, medya desteği sunan Körfezde Olay, Körfezde Star, Körfezde Hâkimiyet, Önce Körfez, Ayvalık Sözcü, B Posta ve Ege Gündem gazetelerine ve bu konferansı canlı olarak yayınlayan Barış TV'ye teşekkür ederiz. Açılış konuşmasını yapmak üzere Edremit Belediye Başkanı Avukat Sayın Tuncay Kılıç'ı kürsüye davet ediyorum.

Tuncay KILIÇ:

Saygıdeğer hocalarım, saygıdeğer misafirler ve çok kıymetli Edremitliler, hepiniz hoş geldiniz. Bu konu, Türkiye'mizin, Ortadoğu Bölgesi'nin ve dünyanın gündemindeki bir konu. Biz bunu Edremit Şükrü Pınar Kültür Merkezi'nde dile getireceğiz. Bize destek veren tüm kuruluşlara teşekkür ederim. Ayrıca Barış TV'ye de naklen yayınladıkları için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Edremit çok uzun zamandan beri bir konferansa şahit olmamıştı. Bu zamana kadar, kısmi, bölgesel, küçük ve yerel konuları inceleyen konferanslar yapıldı. Uluslararası bir konuyu Edremit'e taşıyalım dedik. Konularında uzman olan çok değerli hocalarımız Türkiye'de ve

dünyada tanınan bilim adamları. Bu konferansın Edremit'imize, Türkiye'mize, Ortadoğu bölgesine ve dünyaya hayırlı olmasını diliyorum. Saygılar sunuyorum.

Seval KÖK:

Konferansı başlatmak üzere sözü değerli hocam, Profesör Doktor Sencer İmer'e bırakıyorum.

Sencer İMER:

Sayın Belediye Başkanımız değerli Tuncay Kılıç, değerli diğer belediye başkanlarımız, değerli Edremitliler, basının değerli mensupları ve Barış TV'deki kıymetli izleyicilerimiz, bugün saat 16'ya kadar aldığım bilgiye göre Barış TV yayında kalacak. Dolayısıyla biz ara vermeden 16'ya kadar sunumlarımızı tamamlamaya çalışacağız. Burada bu konuyu, özellikle dünyamızı ve bölgemizi ilgilendiren bu önemli konuyu tartışabilmek için bize destek veren Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'ne, özellikle sayın başkanın sıfatında teşekkür etmek istiyorum. Bildiğiniz gibi stratejik düşünce kuruluşları, her ülkede var ve bunların amacı bir noktada belli konularda fikir üretmek ve bu fikirlerin politikaya intikal etmesini sağlamak. Üniversitelerin bünyesinde olanlar var, bağımsız olarak çalışanlar var, devletin kendi içerisinde var. Silahlı Kuvvetlerin SALEM gibi veya Dışişleri Bakanlığı'nın SAM gibi. ORSAM da özel olarak faaliyet gösteren bir stratejik araştırma merkezi. Bu konuda Başkanımız Sayın Hasan Kanbolat konuşmasını yaparken kısaca bilgi verecektir. İzin verirseniz ben kısa bir giriş yapmak istiyorum. Daha sonra sözü Hasan Bey'e vere-

ceğim. Birincisi bu Arap Baharı ya da Kış gibi mevsimsel ifadeler bildiğiniz gibi sembolik şeyler. Pazartesi günü Elazığ'da Türkiye'nin önündeki gelişmelerle ilgili bir konferanstaydım. Oranın da bir Ortadoğu araştırmaları merkezi var ve Suriye ile önemli çalışmalar yürütüyorlar. Sayın Elazığ Üniversitesi rektörü dedi ki, 2005 senesinde Danimarka'da bir yayında bu Arap Baharı tabirini ve tarifini okudum. Hatta o zaman kimsenin Arap Baharı'ndan bahsettiği yoktu. Şimdi buradan şunu görüyoruz ki, dünyada bir mücadele var. Bu mücadele niçin yapılıyor? Dünyadaki mücadele Platon'un ifade ettiği gibi "Devletler niçin savaşır, iyi yaşamak için savaşır." Basite indirilecek olursa çok doğru. Dünya üzerinde ta kurulduğundan beri i bir paylaşım kavgası var. Çünkü karşıtlık olduğu zaman çıkarlar var, çıkarlar olduğu zamanda çatışma var. Bu çatışmalar kaynakların sınırlı olması ve karşıtlıklar sebebiyle her zaman vardır ve kaçınılmaz olarak var olmaya da devam edecektir. Dolayısıyla önemli olan bunu savaş mertebesine gelmeden engellemektir, daha alt basamaklarda durdurmaktır. Buradaki görevde diplomasiye düşmektedir. Ama eğer ekonomik ve askeri olarak gücünüz yoksa bir noktada bunu yapmanız da mümkün olmaz.

Şimdi Arap Birliği toplantısında Suriye ile olan münasebetleri ele aldığımızda acaba biz Körfez Bölgesi'nden Türkiye'ye para girişini istiyorsak ve bu parayı sağlayacak kaynaklarda oradaysa, biz şuanda Beşar Esad ile Muhalifler arasında görüşmeye devam edelim, biz iki tarafla da görüşüyoruz, ambargo uygulamayın diyebilir miyiz? Bunu dediğiniz anda, bu ambargoyu uygulamaya karar vermiş olan Körfez

ülkeleri, Suudi Arabistan gibi ülkeler bir noktada tamam siz onu yapın derler ve belki bizim sıcak para girişimizde de bir eksilme olabilir. Şimdi ekonomik durumunuzla dış politika ararlarınız arasında çok yakın bir ilişki olduğu kesin. Ama benim bu pazartesi geldiğim Güneydoğu Anadolu Bölgesi, özellikle Gaziantep, Elazığ, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Kilis ve hatta Hatay gibi bölgeler, bir noktada bu Suriye ile olan ilişkilerin bozulmasından çok rahatsızlar ve ticari münasebetten dolayı büyük kayıplara uğruyorlar. Şimdi o zaman tercih söz konusu oluyor ve bu tercihi de yaparken hürriyetinizin de sınırı oluyor. Yapmamız gereken şey tam manasıyla bağımsız hareket etmeye çalışmak. Bunu yapabilmek için de ekonomik bağımsızlık gerekli ve şart. Bugün maalesef bu durumdayız ve bunda hepimizin de payı var. Bundan önceki gelmiş geçmiş hükümetlerin de bana sorarsanız payları var. Peki, Ortadoğu ve Afrika'da ne oluyor? Olan şey şudur: Bu bölge her açıdan enerji kaynaklarının yoğun olduğu bir bölgedir ve İsrail gibi güvenlik ihtiyacı olan bir ülke de burada bulunmaktadır. Bir yandan İsrail'e güvenlik münazaaları, diğer yandan

bölgedeki fosil enerji kaynakları, özellikle petrol ve doğalgazın büyük bir miktarının burada olması bu bölgeyi önemli kılıyor. Dolayısıyla bu bölgeye birilerinin hâkim olması lazım. Zaten Birinci Dünya Savaşı sonrası İngilizler hâkimken çizdikleri çizikler, devlet sınırları, bildiğiniz gibi cetvelle çizilmiş sınırlardır. Ondan sonraki dönemde Amerika Birleşik Devletleri hâkim güç haline geldi ve ABD, özellikle Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra dünya üzerinde tek güç olma iddiasına sahipken gördü ki tek başına bir güç olamıyor, kendisini takip eden, hemen arkasından gelen ve çok kısa zamanda kendisini yakalayıp geçecek bir güç dünya üzerinde ortaya çıkmış vaziyette. Bu da Çin Halk Cumhuriyeti. Çin Halk Cumhuriyeti, şuanda üretim gücü olarak ABD'yi birçok alanda geride bırakmış vaziyette. Enerji tüketiminde de petrol ve doğalgaza bağlı fakat ülkesinde yeterli miktarda yok. Şimdi Çin'in ikinci büyük ekonomik güç olması -reel değerlerle- hesaplamımıza göre 10 ile 15 sene içerisinde, belki daha kısa süre içerisinde ABD'yi yakalamış ve geçmiş oluyor. ABD böylece kaybetmiş oluyor ve bu askeri anlamda da aynı anlama geliyor.

O halde ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissenger'in sözlerini hatırlayalım: "Biz Çin'in bizi yakalayıp geçmesini engelleyemeyiz; ancak yavaşlatabiliriz." Şuanda herhalde yapılmakta olan yavaşlatma operasyonudur. Aynı zamanda bu bölgenin önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Yani 11 Eylül hadiselerini bahane etmek suretiyle Afganistan'a ve arkasından Irak'a yapılan harekât ile bu bölgedeki hâkimiyet iddiaları, hem Çin'i enerji kaynakları itibarıyla kontrol altında tutmak hem de kendi müttefiklerini, mesela Japonya, Güney Kore, Tayvan ve Avrupa devletlerini de kontrol altında tutmak anlamına geliyor. O halde bu Arap Baharı denen meselenin neden meydana geldiği ile ilgili sorunun cevabını iki türlü vermek mümkün. Bunlardan bir tanesi o ülkenin içerisindeki memnun olmayan halk kitlelerinin ayaklanmaları ve bu sebeple bu meselelerin meydana geldiğini söylemek -ki bu ne kadar inandırıcıdır? İkincisi, dış kuvvetlerin bunu istedikleri gibi kullanmaya çalıştıkları düşüncesini de buna dâhil etmek. Herhalde gerçek bu ikisinin birleşiminden kaynaklanmaktadır. Ve o zaman gerçeğe göre baktığımızda gerek Libya'da, Tunus'ta, Mısır'da olan olaylar diğer yandan İran'a yakın hissettikleri için ayaklanan Bahreyn, fakat görmemezlikten gelinmekte. Bu gibi ayaklanmalar Suudi Arabistan içinde de olmakta, bu da görmemezlikten gelinmekte. Dolayısıyla, Suriye'ye olan bu derece yüklenmenin arkasındaki mantık, bir noktada İran'dan onu uzaklaştırmak ve kendilerine uygun bir liderin gelmesini sağlamak. Herkes demokrasi-den yani halkın iradesine saygı göstermekten bahsediyor fakat bakıyoruz ki monarşiyle yönetilen bazı yerlere -ki halkın iradesine saygı gösterilmedi-

ği açık- hiçbir şey denilmiyor; çünkü oralar onların çıkarlarına uygun gözüküyor. Demek ki buradaki çatışma adı konmamış bir Çin ABD mücadelesinin tezahüründen ibarettir. Burada Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne de büyük görevler düşmektedir. Çünkü ABD anlamıştır ki gerek Irak'ta gerek Afganistan'da askeri ve siyasi olarak başarılı olamamıştır. Bunun olabilmesi için Türkiye'ye ve yalnız askeri ve coğrafi konumu olarak söylemiyorum, tarihten gelen etkilerine de ihtiyacı vardır. Dolayısıyla Türkiye, devamlı önemli Amerikan şahsiyetlerinin ziyaretine uğramaktadır. Fakat Türkiye'nin bu önemli pozisyonu, bir noktada Türklerin bu bölgede kendi çıkarlarını düşünmesiyle de ilgili. Ben burada şunu da söylemek istiyorum. Bu bahar dediğiniz ve iç mücadelelerin yaşandığı olaylarda, eğer Suriye'de Beşar Esad rejimine karşı -ki babasına göre çok daha makul bir yoldaydı ve Türkiye ile yakınlaşması da onu iyi bir noktaya doğru getirmekteydi- sabırsız davranıldığını düşünüyorum. Libya'daki olaylarda da aynı durumu gördük. Kaddafi ile karşı gruplar arasındaki mücadelede, Türkiye önce iki tarafın da yanında yer almasına rağmen, bir müddet sonra, muhaliflerin yanında yer almak zorunda kaldı. Ama buradaki bütün olaylarda, biz o bölgeler içindeki potansiyelimizi bir türlü kullanamadık. Yani bir İngiliz Lawrence nasıl başarılı olduysa bizim de Lawrencelerimiz başarılı olsaydı belki biz Libya'da bu kanlı mücadeleyi önlemiş ya da bu geçişin daha rahat olmasını sağlamış olabilirdik. Aynı şey Suriye için de geçerli. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz durumda biz, bir taraftan ekonomik ve benzer kıstaslarla sıkıntı içindeyken öbür taraftan da bizden çok şey beklenmektedir. Dola-

yısıyla, Türkiye eğer akıllıca bu işleri yürütebilirse, hem kendi kalkınması için hem bölgenin huzura ermesi için çok önemli bir rol oynayabilir. Sayın Başkanın yaptığı konuşmayı dün tekrar okudum. Özellikle Belediye Meclisinde yaptığı konuşmada halifelikten bahsediyor. Tabi onun halifelikle bahsettiği şey onun çok ötesine giden bir şey. Bir noktada İslam devletleri emperyal güçlerin kolonileri haline dönmüşlerdir, bunlar içinde bağımsızlığını alan en önemli devlet, Mustafa Kemal'in liderliğindeki Türkiye'dir. Onlar da bu bakımdan Türkiye'yi örnek almışlardır. Fakat şimdi şekli değişmiş yeni bir kolonicilik hareketi görüyoruz. Böyle bir şeye karşı Müslüman devletlerin ayakta durabilmeleri, tek başına doğal kaynaklara sahip olmalarıyla herhalde olmuyor, olması gereken şey bunların bir arada hareket edip yem olmamalarıdır. Sayın Başkanın konuşmasında gördüğüm şey, artık halifelik yok ama son halife gittikten sonra hukuki olarak Büyük Millet meclisinin şahsında kalmış bir hadisedir; ancak bütün İslam devletlerinin Türkiye'nin böyle bir liderliğini kabul etmesi ne kadar mümkündür? Çünkü liderliğe oynayan İran ve başka devletler de var. Dolayısıyla Türkiye'nin kendisini kurtardığı gibi başkalarını da yeniden kurtarabilecek bir hareketin içinde olması lazım. Bu, bizim bu konuda yapacağımız derin çalışmalarla ve üreteceğimiz politikalarla ancak mümkün olabilir. Hedefimiz, bağımsız olmak, bu bağımsızlığı devam ettirmek ve tüm diğer Müslüman ülkelere ve Müslüman olmayanlara da bunu yayabilmek. Yani 5 tane ülkenin veto hakkıyla yönetilen Birleşmiş Milletler düzeni yerine, gerçek bir Birleşmiş Milletler düzeninin kurulmasını sağlamak olmalıdır. Benim

genel olarak söyleyebileceğim şeyler bunlar. Şimdi sözü ORSAM Başkanı Sayın Hasan Kanbolat'a vereceğim. Bundan sonraki konuşmacımız, Nebahat Tanrıverdi, Körfez ve Kuzey Afrika bölgesindeki olaylar hakkında size görüşlerini aktaracak. Buyurun Hasan Bey.

Hasan KANBOLAT:

Teşekkür ederim. Sayın Belediye başkanları, değerli protokol mensupları, değerli misafirler. Bu toplantı için, Ankara'dan, Sayın İsmet Bey'den telefon aldığım da oldukça şaşırdım. Arap Baharıyla ilgili, Mersin, Adana, Hatay ya da bir üniversite olsa tamam ama Edremit diyince şaşırdım. Ortadoğu'dan yaklaşık 2000 km uzaklıktaki bir belediyenin ilgilenmesi beni hem şaşırttı hem de gurur verdi. Tabi biraz araştırınca bunun Edremit Belediye Başkanı Sayın Tuncay Kılıç'tan kaynaklandığını gördüm, kendisine ayrıca teşekkür ederim. Vizyon sahibi insanların Türkiye'de olması, bizi bir adım ileri götüreceğine on adım birden götürmektedir. İnşallah Türkiye'de böyle vizyon sahibi Belediye başkanları, vizyon sahibi aydınlar daha da artar. Tuncay Bey, bir konuşmasında: "Şimdi bize düşen Mustafa Kemal'in cumhuriyet ve demokrasisini yaşamak, yaşatmak ve idrak etmektir. Mustafa Kemal'in fikrini, cumhuriyet ve demokrasisini bütün dünyaya yaymaktır. Bizler, Edremit'te demokrasiyi kurmaz isek büyük ideallerin insanları olamayız." Kısaca ORSAM'ı da tanıtmak isterim. 2009 yılında kuruldu. Vakıf altında bir merkez halindedir. Bizim işimiz, genelde Ortadoğu ülkelerinde siyaseti araştırmaktır. Buradaki siyasi düşünceler üzerine projeler yapmaktır. Aka-

demisyenlerden kurulu bir ekibimiz bulunmaktadır. Tam zamanlı ve yarı zamanlı kadromuz vardır. Özellikle Dışişleri Bakanlığı'na projeler yapıyoruz. Yaptığımız işlerin yaklaşık yarısı, Irak'la ilgilidir. Diğer Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerini de çalışıyoruz. Ayrıca geçen yıl sınır aşan sularla ilgili bir birim de açtık. Şuanda burada bulunan değerli Tuğba Hocamız da bu birimde. Bu yılın başında, Karadeniz ve Avrasya araştırmalarıyla ilgili iki birim daha açıyoruz. Bütün Türk dünyasını kapsayan bir şekilde bu dünyayı da kapsayan bir birim de açıyoruz. Düşünce merkezlerinin Türkiye'de yaklaşık 10 yıllık bir geçmişi vardır. Biraz önce Sencer Hocam da çok güzel özetlediler. Bizler politikayı, sahaya da giderek ve analiz ederek sunarız. Web sitemiz de Türkçe, Arapça, İngilizce ve Rusça olmak üzere dört dilde yayın yapıyoruz. Ayrıca iki dergi çıkarıyoruz. Biri bir aylık, diğeri de 6 ayda bir olmak üzere. Bizim asıl üstünde durduğumuz raporlarımız ve günlük analizlerdir. Bunların hepsini, dergiler dâhil çevrimiçi olarak web sitesinde de bulabilirsiniz. Şimdi konuya geçecek olursak, Arap Baharı mı, kışı mı, sonbaharı mı

bilemiyoruz ama büyük bir değişimin olduğunu görüyoruz. Bu bizden uzak bir yerde Tunus'ta başladı; ama Suriye ile birlikte sınırlarımıza geldi. Buna karşı olabiliriz, olmaya da biliriz ama bir değişimin olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Her şeyden önce geri dönüşü olmayan değişim rüzgârlarına karşı, yerleşik yönetimlerin direncinin olduğu hala görülmektedir. İkinci risk faktörü ise uzun yıllara dayalı, güçlü ve merkezi otoritelerin yıkılışı ile kendine has sosyal yapı ve siyasal kültüre sahip bölge içinde uzun süreli iç istikrarsızlaşmaların yaşanmasıdır. Son olarak da otoriter yapıların yıkılmasının ardından değişimin farklı toplumsal tabanlara dayanmakla birlikte eskiden olduğu gibi yeni otoriter yapılar üretmesidir. Bütün bu risk faktörlerinin doğrudan ilgilendirdiği ülkelerin başında ise Türkiye gelmektedir. Arap Baharı sürecinin daha iyi anlaşılabilmesi ve öngörmeye yönelik çalışmalar, hem bölge hem de Türkiye açısından son derece önemlidir. Arap dünyasına baktığımız zaman buradaki ana dinamiğin aslında ne İran ne ABD ne de başka bir devletin olmadığını görmekteyiz. Buradaki ana dinamik aslında insanların ekonomik ve

siyasal olarak daha iyi, refah ve özgür yaşama özlemi ve isteğidir. Bu bir yılda başarılacak bir şey değildir. Unutmayalım ki Fransız Devrimi'nde iki kuşak sürdü ve ondan sonra oturdu. Bu sürecin ne kadar süreceğini henüz bilmiyoruz ama değişimin başladığını ve bu süreçte tarihin, akrabalık bağlarımızın da olduğu bu topraklara seyirci kalmamamız gerektiğini de biliyoruz. Sözü tekrar hocama bırakıyorum, teşekkür ederim.

Sencer İMER:

Çok teşekkür ederim. Şimdi Hacettepe Uluslararası İlişkilerden mezun olmuş olan Nebahat Tanrıverdi arkadaşımız Körfez ve Kuzey Afrika'da yaşanan olayları özetleyecek.

Nebahat TANRIVERDİ:

Tunus her şeyin başladığı yer. Geçen yıl bu zamanlar Tunus'un güneyinde küçük bir yerleşim olan Sidi Buzid'de başlayan halk ayaklanmaları bölgesel bir olgu haline geldi ve tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı içine alarak derin ve bir o kadar da sancılı bir süreci başlattı. Bu sürecin hiç kuşkusuz hem yerel, hem bölgesel hem de küresel etkileri olacaktır. Şuanda bulduğumuz noktada iyimser senaryoların yerini kötümser olanlarına bıraktığı görmekteyiz. Arap Baharı metaforu, ise benzer şekilde Arap Kışı metaforuna dönüşmekte. Ancak sonuç itibari ile dönüşüm sancılı ile sarsılan bu ülkelerin gelecekleri hakkında kesin tahmin yapmak oldukça zordur. Öte yandan süreci doğru tahlil etmek ne olacağı yönündeki tahminlerin yapılması açısından oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle de Aralık 2010 itibari ile Ortadoğu'nun

gündemini işgal eden bu gelişmeleri anlamak için hem halk isyanlarının gerçekleştiği ülkelerin iç dinamikleri incelenmeli hem de bölgesel etkileri bağlamında dış dinamikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

İlk olarak Tunus'a baktığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. 2010 Tunus ayaklanmasına giden süreci doğru tahlil edebilmek için ilk önce ülkenin siyasi yapısı doğru incelenmelidir. Her ne kadar ülke Bin Ali iktidarı döneminde çok partili siyasi sisteme geçmiş görünse de pratikte demokrasinin tam anlamıyla konsolide olduğu söylenemez. Özellikle 2009 Devlet Başkanlığı seçimi ve 2010 yerel seçimleri bu durumun netliğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bin Ali'nin şahsında kimliğini bulan bürokratik otoriter devlet yapısı hemen hemen diğer tüm siyasi alternatiflerin önünü kapatmış ve siyasi opsiyonları siyaset dışı alanlara hapsetmiştir. Öte yandan muhalefet ile Siyasal İslam tehdidinin özdeşleştirilmesi siyasal alanı daraltmıştır. Bu söylem ülke içerisinde siyasal baskı kurma aracı olmanın yanı sıra dış politikada savunulabilir argümanlar ve iç politikada da Bin Ali iktidarının devamlılığını sağlamıştır. Bundan önceki seçim yasasına göre Tunus'ta seçim sisteminde basit çoğunluğu elde eden parti parlamentonun %75'ini almayı garantilemekteydi. Geri kalan %25 ise muhalefet arasındaki partilere barajı aştıkları takdirde dağılmaktaydı. Seçim yasasındaki bu durum 1989 seçimlerinden bu güne kadar geçen sürede Tunus'ta Bin Ali ve iktidar partisi olan Demokratik Anayasal Birlik Partisi'nin iktidarını garantilemiştir. Ayrıca, Tunus'ta yapılan seçimlerde seçim hileleri, basın ve

görevlilerin baskı altında tutulması iddiaları sürekli gündemde kalmıştır. Tüm bu gelişmeler, muhalif partilerin Tunus siyasi sisteminden dışlandığını göstermekle birlikte halk nezdinde iktidar değişikliğinin siyasi süreç ile gerçekleşmeyeceği düşüncesini de pekiştirmiştir.

Siyasal yapı kadar ekonomik yapı da önem taşımaktadır. Bin Ali iktidarı döneminde istikrarlı ama kısıtlı bir büyüme gösteren Tunus ekonomisi, Afrika Ekonomik Bakış(African Economic Outlook) 2010 raporunda olumlu olarak nitelendirilmiş, ekonomik çeşitliğini ve bankacılık sistemini, ülke ekonomisini krizlerden koruyacak güçlü yapılar olarak değerlendirmiştir.

Ayrıca, Dünya Bankası'nın Doing Business 2010 raporunda Tunus, Arap dünyasında en iyi on ülke arasında sıralanmıştır. Ancak Kuzey Afrika bölgesindeki Ortadoğu'dan sonra dünyanın en yüksek işsizlik oranlarına sahiptir ve bu durum Tunus içinde geçerlidir.

Dünya İş Trendleri raporuna göre Tunus ekonomisi sektörel bazda geri kalmıştır. Kalifiye iş oranı düşükken iş güvencesi ise sınırlıdır. Eğitim oranlarının ve genç nüfus oranlarının yüksek olduğu Tunus'ta bu durum ekonomik tatminsizlik yaratmıştır. Öte yandan ülke ekonomisinin Bin Ali ve eşi Leyla'nın ailesi tarafından büyük oranda kontrol edilmesi ekonominin sağlıklı gelişmesine engel olmuş ve ekonomik yozlaşmanın yapılaşmasına neden olmuştur. Zaten öncü ayaklanmaların ülkenin daha az gelişmiş güney kısmında başlaması da bu duruma işaret etmektedir. Üstelik

Tunus yakın tarihinde benzer öncü ayaklanmalar yaşanmıştır. 2008 Gafsa bölgesindeki maden işçilerinin başlattığı eylemler buna örnektir. Ancak 2010 yılını öncekilerden ayıran en temel özellik ekonomik temelli sloganların başarılı bir şekilde politize edilmesi ve ülke geneline yayılmasıdır. Bu noktada ülkede faaliyet gösteren sendikaları çatısı altında toplayan Tunus Genel İşçi Birliği'nin bu dönüşümdeki yerini belirtmek gerekir. Öncelikle, protesto gösterilerinin bu kadar hızlı bir şekilde ülke çapına yayılmasında ve siyasi bir zemin kazanmasında Tunus Genel İşçi Birliği'nin yerel şubeleri etkin bir rol oynamışlardır. Sidi Buzid'de başlayan öncü gösteriler ilk aşamada ülkenin kuzeyine göre daha az kalkınmış güney ve iç kesimlerinde yayılmış ve bölgenin sosyo-ekonomik yapısı nedeniyle de ekonomik gerekçeler ve tepkiler ön plana çıkmıştır. Bu noktada Tunus Genel İşçi Birliği'ne bağlı birlikler (öğretmen birlikleri, sağlık görevlileri birlikleri, posta teşkilatı çalışanları birlikleri, baro çalışanları birlikleri, ticari birlikler) öncü hareketleri desteklemiş ve gösterilerin politize olmasını sağlamışlardır. Ekonomik sloganların politik sloganlara dönüşmesinde ve Bin Ali iktidarını hedef almasında ve hatta bazı bölgelerde eylemlerin başlamasında meslek örgütlerinin oynadığı rol oldukça büyüktür.

Öte yandan Wikileaks sızıntılarının da halk ayaklanmasında etkin bir rol oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Wikileaks sızıntılarında ortaya çıkan Haziran 2008 ve Temmuz 2009 tarihli diplomatik yazışmalarda Bin Ali ve eşinin ailesinin Tunus'ta mafya benzeri bir yapılanma oluşturdukları ve Tunus'taki sistemin "yozlaşma" içerisinde olduğu belirtilmiştir. Özellikle Bin Ali'nin eşi ve ailesinin ekonomik

bağlantıları ve kazançlarının halk arasında büyük bir öfkeye neden olduğu, yozlaşmanın herkes tarafından bilindiği ancak çözülemediğini yazmıştır. 23 Haziran 2008 ve 17 Temmuz 2009 tarihli belgelerde ise Fransa ve İtalya'nın insan hakları ve demokrasi bağlamında Tunus'taki hükümete gereken baskıları yapmadığı, ABD, İngiltere ve Almanya'nın bu bağlamda politik baskı oluşturulması noktasında hemfikir oldukları belirtilmiştir. Bu belgeler Tunus'ta yankı uyandırmış ve halk ayaklanmasının şiddetlenmesine neden olmuştur. Öte yandan Tunus'taki yolsuzluk, yozlaşma, demokrasi ve insan hakları ihlalleri konusunun dünya kamuoyunca duyulması, bu belgelerde ABD, İngiltere ve Almanya'nın Tunus'ta değişimden yana oldukları yönündeki ifadelerin varlığı ve bu ifadelerin Tunuslularca değişim yönünde önemli bir destek olarak algılanması halk ayaklanmalarının başarılı olmasında etkili olmuştur.

Ülke geneline yayılan değişim yanlısı kitlelerin başarılı olmasında tüm bu faktörler kadar etkin bir rol oynayan Tunus ordusunu da ele almak gerekmektedir. Eylemlerin başkente sıçramasının ardından Tunus Genelkurmay Başkanı General Raşid Ammar'ın Bin Ali tarafından verilen emirlere itaat etmemesi ve silahsız eylemcilerin üzerine ateş açamayacağını bildirmesi eylemlerin başarıya ulaşmasında etkili olmuştur. Ancak Tunus'ta ordunun siyasetin dışında kalmaya devam ettiğini belirtmek de fayda var. Bin Ali asker kökenli biri olarak Burgiba'ya kansız bir darbe yaparak iktidara geçmiştir ve bu tarihten itibaren de bu hadisenin kendi başına da gelmemesi için sistematik olarak orduyu ikinci plana atmıştır. Tunus ordusunun büyüklüğü ülkenin polis teşkilatından daha küçüktür. Öte yandan uzun yıl-

lardan beri silahlı kuvvetlere yatırım yapılmamıştır. Sayıca küçük ve ekonomik bakımından da oldukça kısıtlı bir bütçeye sahip olan kurumun hareket kabiliyeti realitede oldukça dar görünmektedir.

Kuzey Afrika'daki ikinci durak Mısır'da ise şöyle bir tablo söz konusudur. Mısır, son gelişmelerden fazlasıyla etkilenmiş ve köklü bir değişim sürecine girmiştir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde yaygın olan bürokratik otoriter devlet yapısı Mısır içinde geçerli görünmektedir. Hatta kurumsal anlamda en güçlülerinden

biri olarak sayılabilir. Özellikle 11 Eylül sonrası otoriter yönetimlerin terörizmi beslediği kabulünden yola çıkarak bölgeyi etkisi altına alan siyasal baskı demokratikleşme yönünde bazı adımları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Irak'taki varlığı ile ABD bu sürecin dış mimarı olarak Kuveyt'ten Mısır'a kadar pek çok ülkede muhalefet üzerinde muhalefet üzerindeki baskının gevşetilmesi yönünde rol oynamıştır. Ancak özellikle 2005-2006 yıllarındaki seçimlerde Siyasal İslamcı ideolojilere sahip figürlerin oylarını arttırması bölgesel bir şoka neden olmuştur. Kuveyt'te İslamcı Şii ve Sunni adayların, Filistin'de HAMAS'ın ve Mısır'da Müslüman Kardeşlerin elde ettiği başarı dışta empoze edilen sürecin tıkanmasına neden olmuştur. Özellikle bu ilk dalga seçimlerden sonra bölgedeki pek çok ülkede muhalefet ağır bir şekilde tekrar bastırılmaya çalışılmıştır. Mısır'da benzer politikalara yönelmiştir, ancak 2010 Aralık'ta gerçekleşen genel seçimlerdeki tutum bu politikaların en uç noktasını temsil etmektedir. Genel seçimler öncesinde 150'yi yakın siyasetçi ve binden fazla gösterici Müslüman Kardeşlerle bağlantılı oldukları gerekçesi ile tutuklanmıştır. Bu durum seçim sürecince ve sonrasında da devam etmiştir. Mübarek döneminde sistematik yıldırma ve baskıdan, Siyasal İslam kadar işçi hareketleri ve diğer muhalif gruplarda paylarını almışlardır. 6 Nisan Hareketi ve Kifaye (Yeter) Hareketi tüm baskı unsurlarına rağmen kendilerine taban bulabilmiş ve özellikle Mübarek'i devirme amaçlı Tahrir eylemlerinde önemli rol oynamışlardır.

Tahrir merkezli halk hareketlerinin Mübarek iktidarını devirebilmesinde şüphesiz ki Mısır Silahlı Kuvvetleri-

nin önemli oldukça önemlidir. Hüsnü Mübarek 10 Ocak günü yaptığı konuşmasında, yetkilerini devredeceğini açıklamış ve geçiş sürecinde Mısır Silahlı Kuvvetlerinden kendisine yardımcı olmasını istemiştir. 10 Ocak itibari ile eylemleri yakından takip etme ve sürekli toplantı halinde olma kararı alan Mısır Silahlı Kuvvetleri Yüksek Komisyonu, Hüsnü Mübarek'in çağrısına olumlu yanıt vermemiş ve bu nedenle dış aktörlerin desteğini de yitirmiş olan Mübarek'in iktidarı 11 Şubat günü sona ermiştir. Ancak Silahlı Kuvvetlerin bugünkü durumu da oldukça tartışmalıdır. Şubat Ayından bu yana yetkilerin devredilmesi ve yargılamalar konusunda ordu oldukça isteksiz davranmış ve karşılıklı kuşkunun derinleşmesine neden olmuştur. Nisan ayından beri sınırlı sayıdaki göstericinin devam ettirdiği gösteriler seçim öncesinde siyasal bir krize neden olmuştur. Bu siyasal krizin temelinde Ordunun anayasa üstü ilkeler paketini kabul ettirme ve siyasal, hukuksal ve ekonomik ayrıcalıklarını artırma ve güvence altına almaya çalışmasıdır. Ancak ordunun bu yöndeki faaliyetleri kitlesel tepkiye neden olmuştur.

Ancak ordu, sivil toplum ve siyasal partiler arasında husus henüz halledilmemiştir. Şimdilik geçiş dönemi Ulusal Kurtuluş Hükümetine devredilmek istenmektedir. Öte yandan Mısır'ın seçim sistemi oldukça karmaşık ve zaman alıcıdır. Kasım 2011'de başlayana seçimlerin Mart ayında bitmesi planlanmaktadır. Bu durum ise istikrarsızlık ile birlikte seçmen yorgunluğuna da neden olmaktadır. Aylar sürececek seçimlerden ortaya çıkacak parlamento dağılımı-

na dair net bir öngöründe bulunmak için henüz çok erken. Ancak ilk tur seçimlerin sonuçlarına bakıldığında İslamcı partilerin oyların %60'ından fazlasını aldığı görülmektedir. Hürriyet ve Adalet Partisi, El-Nur Partisi ve Müslüman Kardeşlerden ayrılan kanadın kurduğu El Vasat Partisi'nin toplam oyları seküler ve liberal seçim ittifaklarının çok üzerindedir. Genel olarak bu tablonun seçimlerin geneline de yansıtacağı tahmini yapılabilir. Öte yandan bu üç partinin parlamentoda uyumlu bir şekilde çalışacağı önkabülü ise doğru olmayabilir. Kısa vadede ise balotaj seçimlerinde iki İslamcı parti, Hürriyet ve Adalet Partisi ile El-Nur Partisi oylarını arttırmaya çalışacaktır. Bu iki parti arasındaki rekabet İslamcılar ile liberal-seküler partiler arasında yaşanan rekabetten daha ciddi bir seviye seyretmektedir.

Halk ayaklanmalarının son durağı Libya'ya baktığımızda ise, Arap Baharı'nın şiddet içermeyen yönünü kökten değiştiren ülke olduğunu görmekteyiz. Halk muhalefetinin çok kısa bir sürede aşiretlerin başat rol oynadığı bir iç savaşa dönüştüğü ülkede Kaddafi iktidarı 8 aylık bir sürede uluslararası müdahalenin de yardımı ile sona ermiştir. Konunun fazlaca kapsamlı olması nedeniyle ben yeni döneme ait önemli hususlar ile kendimi sınırlandırmak zorundayım.

Öncelikle sekiz aylık iç savaş sürecince Libya ordusunun silah depoları ele geçirilmiş ve çoğunlukla kontrolsüz bir şekilde yağmalanmıştır. Ulusal Geçiş Konseyi'ne bağlı farklı aşiret ve gruplara ait silahlı devrim milislerinin üzerinde etkili bir merkezi kontrolün olmadığı zaten bilinmekteydi. Şimdi merkezi yönetimin, bu milis güçlerinin elinde bulunan silahları toplaması ge-

reklemektedir. Aksi takdirde iç güvenlik ve gene bu bağlamda bölgesel istikrar pek çok sorunla karşı karşıya kalacaktır. Ülkedeki silahlı grupların silahsızlandırılması, ordu üzerinde devlet tekelinin yeniden kurulması için en önemli aşamayı teşkil etmektedir. Ancak silahlı grupların tasfiye edilmesi ve/ veya merkeze bağlanması oldukça sıkıntılı bir süreç olagelmıştır. Libya'daki yeni iktidarın bu husustaki başarısı, ülkenin geleceğinin tayininde belirleyici olacaktır.

Bir diğer önemli husus ise Libya'daki kayıp silahların bölgesel teröre ivme kazandırması ihtimalidir. Özellikle yukarı da bahsi geçen ordu depolarının ele geçirilmesi ile pek çok ağır silah ve askeri envanter kayıt dışı bir şekilde grupların eline geçmiştir. Bu silah ve envanterlerin El Kaide ve Afrika'daki terör ve silahlı örgütlere geçme ihtimali bulunmaktadır. Ortadoğu ve Afrika'da terörün artmasını sağlayabilecek bu durum ile baş edilmesi gerektiğine yönelik uyarılar başta NATO olmak üzere pek çok aktörden gelmektedir. Ancak Ulusal Geçiş Konseyi'nin silahların geçişini bu güne kadar kontrol edip etmediği de oldukça muğlaktır. Bu silahların ne kadarının ülke dışına çıktığının bilinmemesinin yanı sıra bundan sonraki süreçte yeni iktidarın silahları toplama ve ülke dışına akışını durdurmaya muktedir olup olmadığı da aynı derecede belirsizdir.

Kaddafi sonrası dönemde ortaya çıkan bir başka mesele ise ülke ekonomisinin yeniden yapılandırılması ve Libya'nın petrol arzına geri döndürülebilmesidir. Ancak Libya'da petrol arz çıkarım, işletim ve dağıtımında Kaddafi döneminde imzalanan anlaşmalar üzerinde değişiklik yapıp yapılmayacağı da belirsizlikler liste-

sindeki varlığını korumaktadır. Ülkedeki en büyük yatırımcı İtalyan ENI şirketi, Trablus'un Ulusal Geçiş Konseyi kontrolüne geçtiği günün hemen ertesinde çalışmalarına yeniden başlayacaklarını açıklamışlardır. Ancak petrol arzının yeniden sağlanması hem güvenlik ile yakından alakalıdır hem de petrol anlaşmalarının son durumunun kesinlik kazanması gerekmektedir. Şimdilik 2011 sonuna kadar Libya'nın petrol arz akışına geri dönmesi beklenilmemektedir. Bu yorumun da iyimserlik derecesini zaman gösterecektir.

Sonuç olarak, Kuzey Afrika ülkelerinin siyasi sistemlerine bakıldığında iç dinamiklerin otoriter rejimler tarafından artan miktarda baskı altında tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Tunus'ta Bin Ali iktidarı, Mısır'da Hüsnü Mübarek iktidarı ve Libya'daki Kaddafi iktidarı, muhalif hareketleri siyasi alanda kısıtlamış ve sistemde işlevsiz hale getirmiştir. Sistematik bir şekilde "İslami" tehdit söyleminin ön plana çıkararak dış aktörlerin de desteği uzun süre sağlanmış ve bu baskı günümüze kadar ayakta kalabilmiştir. Ancak iç dinamiklerdeki bu baskı Tunus'ta başlamak üzere, ülkedeki diğer unsurlardan da destek alarak mevcut otoriter iktidarlara karşı organize olmuştur. Siyasi baskı ve kronik bir sorun haline gelen işsizlik başta olmak üzere ekonomik sorunlar bu değişimin itici kuvvetleri olmuşlardır. Küresel ekonomik kriz Kuzey Afrika ülkelerini, ekonomik sisteme tam olarak entegre olmadıkları için diğer ülkelerin etkilendiği oranda etkilememiştir. Benzer bir şekilde Orta doğu ülkelerinin çoğu da petrol gelirleri sayesinde ekonomik krizin etkilerinden görece korunabilmişlerdir. Öte yandan iki bölgenin de benzer şekilde yüksek oranda işsizlik sorunu ile

karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Özellikle genç ve kadın nüfus arasında yaygın olan bu işsizlik oranları, ülkelerin gayrisafı yurt içi hâsılları ile karşılaştırıldığında, ekonomik kaynakların eşitsiz dağılımı sorunu olduğu görülmektedir. Bu eşitsizlik kamuoyuna sızan pek çok Wikileaks belgesinde de yer almıştır. Mısır'da Hüsnü Mübarek ve siyasi elitler, Tunus'ta Bin Ali ve eşi Leyla'nın ailesi ve Libya'da Kaddafi'nin kabilesi hakkında, siyasi ve ekonomik "yozlaşma" iddiaları toplumsal hoşnutsuzluğun sertleşmesine neden olmuştur.

Ancak Kuzey Afrika başlayan ve Ortadoğu'da diğer ülkelere de sıçrayan bu değişim sürecinin iç dinamiksel nedenlerinin yanı sıra bölgesel sebepleri de bulunmaktadır. Öncelikle bölgede bulunan bölge dışı, yabancı bir devletin askeri gücünün varlığı ve bu varlığın bölgedeki güç dengesini değiştirmesi bu bakımdan öncelik taşımaktadır. ABD'nin Irak'taki askeri varlığı ve bu ülkenin siyasi yapısında başlattığı değişim bölge ülkeleri açısından travmatik sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Irak'ta Şiilerin siyasi nüfuz kazanması ve İran'ın bölgesel etkinliğinin artması, başta Mısır olmak üzere diğer devletlerin güvenlik algılarını keskinleştirip iç dinamiklerini aşırı baskı altına çalışmasına neden olurken, ülkelerin halklarına ise "köklü değişimlerin" mümkün olduğuna da göstermiştir.

Sencer İMER:

Çok teşekkür ederiz. Şimdi biraz önce organizatör arkadaşlarımızın ifade ettiğine göre, televizyon programı galiba reklama girecekmiş. 10 dakikalık bir süreymiş. Benim önerim bu 10 dakika içerisinde sizlerden gelecek olan soruları cevaplandırırım.

Katılımcı:

Sayın Hocam aramıza hoş geldiniz. Ben Türkiye'nin şu an Ortadoğu'da yaşanmakta olan değişim sürecinden ne kazanıp ne kaybedeceğini merak ediyorum. Teşekkür ederim.

Sencer İMER:

Başka sorusu olan var mı? Buyurun.

Katılımcı:

George Bush döneminin Dışişleri Bakanı Condelezza Rice, Ortadoğu'da yeni bir deprem olacağını ve yeni sınırlar çizileceğini söylemişti. Acaba bu başlayan Arap Baharı Condoleezza Rice'ın gündeme getirdiği sözlerin başlangıcı sayılabilir mi?

Katılımcı:

Öncelikle hoş geldiniz diyorum hepimize saygılar sunuyorum. Fazla zaman almamak için Libya ve Suriye'yi özetleyerek soruma başlıyorum. 1974 Kıbrıs Harekâtında başta ABD olmak üzere ambargo koydular. Kaddafi bize bedava jet yakıtı verdi. İkinci husus, Abdullah Öcalan'ın sorgulanması sırasında Libya Liderinin kendilerine Libya'nın yardım etmediğini, diğer ülkelerden yardım gördüklerini ancak Libya'dan görmediklerini söylemektedir. Şimdi Suriye askeri açıdan ekonomik ve kültürel olarak tarihi yanları bırakın bir yana fiziki açısından Türkiye ile Suriye arasında bir bağlantı vardır. Dolayısıyla Türkiye Suriye ile iyi geçinmek durumundadır diye bir şey var. Bu durumda neden biz onları karşımıza alarak bu duruma geldik?

Sencer İMER:

Bir tane daha alalım. Çünkü 5 dakika sonra yayın başlayacak ve konuşmacılar konuşmalarına devam edecekler.

Katılımcı:

Yazar gazeteciyim. Şimdi bu söz konusu sözde Arap Baharı kapsamına giren ülkelerle ilgili olup bitenlerin halkların iyi yaşama isteği olarak dendi. Libya iyi yaşama bakımından mükemmel bir ülkeydi. Halkın bütün maddi isteklerini karşılayan bir ülkeydi. Bu nedenle özgürlük yok deyip de mi ayaklandı? Buna karşılık Arabistan'da maddiyat bir açıdan var ama özgürlük hiç yok, mesela kadınların araba kullanması yasak. Şimdi ikisi arasında bir çelişki var. O zaman bunu nasıl izah ederiz? Bir de Mısır'daki ayaklanmanın öncüsü Müslüman Kardeşler. Peki, o zaman ABD buradaki örgüte ne derece yardım ediyor? O zaman ABD, Ortadoğu'daki Müslüman devletlerde siyasal İslamcılara yatırım yaparak varlığını sürdürmek ve yenilemek mi istiyor? Acaba ortaya çıkan İslamcı partilerin İslam ile hiç alakası yok da bir manipülasyon aracı olarak mı kullanılıyor?

Sencer İMER:

Kalan 3 dakikamızda bu sorulara cevap vermeye çalışacağım. Hamdi Bey'in sorduğu soru yani Türkiye Çin'den sonra dünyada ikinci sırada büyüme oranı gösterdiğine göre şunda yaşanan sıkıntıların ne anlama geldiği şeklinde bir soruydu. Bu soruya şöyle cevap vermek lazım. Büyümek tek başına bir ekonominin güçlü olduğunu ifade etmiyor. Türkiye'nin ithalatı ile ihracatı arasındaki fark ilk ayda 53 milyar dolar. Yani dışarıdan

gelen mallar piyasaya arz ediliyor ve siz bunları harcıyorsunuz ama dışarıya 53 milyar varlık eksik mal gönderiyorsunuz. Yıl içerisinde bu 100 milyarı geçecek. Bu açığı kapatmak için dışarıdan gelen sıcak paraya ihtiyacınız var ve borçlanıyorsunuz. Gittikçe varlıklarınız eksilmeye başlıyor, o halde artı vermeniz lazım. Yani ekonomiyi düzeltmek lazım –ki hükümet de bunun farkında. Bunun için mümkün olduğu kadar tüketimden tasarrufa yönelin, borçlanmayın diyor. Türkiye çok borçlanmış vaziyette. Yapmamız gereken şey öncelikle ihracatımızın ithalatımızdan fazla olması yani cari açık vermememiz, ikincisi yaptığımız ürünlerde yerli yapım payını artması, bakınız otomotiv sanayi en büyük ihracat kalemidir; fakat yerli yapım payı %30'un altındadır. Aksaray'da benim bulunduğum yerdeki kamyon fabrikasında Mercedes kamyonlarının yerli yapım payı %27'dir. Onun için başbakan yerli otomobil yapın dedi. Neden? Çünkü tedarik zincirini Türkiye'de teşvik ederseniz ancak yerli yapım payını yükseltebilirsiniz. Bunun örneğini de savunma sanayi vermiştir. Yerli yapım payı 2000'den 2011'e %20'den %45'e çıkmıştır. Deniz Kuvvetlerinin Milli Gemi Projesi bunu en güzel örneklerindedir. Demek ki devletin burada yapması gereken işler var. Birincisi buydu. İkincisi kurtlar sofrasında bizim de payımız olabilir mi sorusuydu. Bizim yapmamız gereken kendi kalkınmamızı tamamlamak ve güçlü bir ülke olmaya çalışmak. Biz şu anda dünya ekonomisi içerisinde 17. sıradayız; ama dolar kurunda bir oynama olursa daha aşağıya inebiliriz. Üretim gücü ve istihdamda istediğimiz yere gelmiş değiliz. O halde hiçbir zaman için kendimizi olduğumuzdan fazla güçlü görmeyelim. Yapabileceğimizi

ve yapamayacağımızı bilerek yavaş yavaş kalkınmamızı tamamlayalım. Bizim yapmamız gereken şey budur. Onun bunun aleti olmamız lazım ve akıllı olmamız lazım. Özellikle teknolojimizi yükseltmemiz lazım. Bizim en büyük açığımız katma değeri dışarı kaptırmaktan kaynaklanıyor.

Sayın Albayımızın sorduğu soruya gelince, bu düşünce kuruluşları dış politikaya yansısaydı, belki Kaddafi'nin bu derece kötü bir şekilde güçten gitmesi engellenip daha kan akmadan ve iki tane aşiret arasındaki mücadeleye dönüşmeden belki biz bunu çözmeye yardımcı olabilirdik. Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar, çok açık bir şekilde bu aşiretler arası rekabeti kendi çıkarları doğrultusunda kullandılar. Türkiye içerisinde de PKK'ya aynı şeyi yaptılar. Hatta bazıları yapmaya da devam ediyor. Şimdi, Kaddafi'nin Türkiye'ye bu desteği verdiği doğrudur. Artı bir şey daha yapmıştır Kaddafi. Özal Döneminde, Türk dış müteahhitlik hizmetlerinde en büyük müteahhitlik hizmetleri Türkiye'ye Libya'dan verilmiştir, 10-12 milyar dolar civarında. Şuanda da 17 milyar dolar civarında işimiz vardı ve o iş de inşallah bundan sonra devam eder diyelim. Çinlilerin buraya kaymış olması, Avrupa'nın menfaatlerini zedelemesi, petrolün başkalarının eline geçeceğini görmesi Batılıları rahatsız etmiştir. Ve nihayet gazeteci arkadaşımızın sorduğu soru çok yerinde. Burada iki görüş var. Bir, bu ülkelerin içerisinde olan olaylar o ülkede yaşayan insanların hoşnutsuzluğundan kaynaklanmaktadır. İki, bu görüşün tam tersi, tamamen dışarıdan müdahalelerle olaylar cereyan etmektedir. Gerçek ikisi de değildir. Gerçek, dışarıdaki müdahalelerin içerideki olayları

da tetiklemesidir. Wikileaks belgelerinin birdenbire düğmeye basılmış gibi 2011 yılının başında ortaya çıkması düşündürücüdür. Yani hiçbir şey, siyasi hadiselerde düğmeye basılmış gibi başlamaz, hem de birçok noktada aynı anda. Ama bazı yerlerde de başlamıyor. Demek ki insanların hoşnutsuzluğu da burada bir faktör; ama onların manipüle edildiği de, basın yayın organlarıyla hatta bu internetle, diğer bir faktördür. Dışarının kendi çıkarlarını maksimize etmek için bir takım teşebbüslerde bulunması da gerçektir. O halde bize düşen görev kendi çıkarlarımızı doğrultusunda alet olmadan, bu konunun mümkün olduğu kadar sürtüşme olmadan iyi bir şekilde çözümlenmesine yardımcı olmaktır. Suriye için özellikle bu geçerlidir ve bunu bir türlü yapabiliriz biz. O da iki tarafla konuşarak. Libya'da bunu yapmaya devam ettik ama bir müddet sonra kaybettik, başka çare kalmadığı için. Bir tek tarafla konuşarak arabulucu olmaz ve problemi çözemezsiniz.

Hasan KANBOLAT:

Sorular için teşekkür ederim. Libya'da ekonomik koşullar iyiydi, evet. Kadafı Döneminde Güney Afrika dahil olmak üzere, bütün Afrika'nın milli gelir ve eğitim seviyesi olarak, örneğin kişi başına düşen araba sayısına kadar en iyi durumda olan ülke de Libya'ydı. Fakat bunu ülkede ekonomik refahın üzerine halkın istediği bir siyasi refah da var. Yani insanların karnının doyması yeterli bir süreç değil. Eğer öyle bir şeyse, bizde bu demokrasiyi bırakalım, diktatörlüğe bakalım. Ekonomik olarak iyi olmak bize de yetsin. Suudi Arabistan dendi. Peki Suudi Arabistan'da değişimin olmadığını nereden biliyorsunuz? Orada büyük bir

değişim var, örneğin inanılmaz derecede kadın hareketleri var. İnsanların çarşaf giymesi ve peçelerinin dolaşması o insanların kafalarının çalışmadığı anlamına gelmiyor. Oradaki hareketler ve demokratik dönüşümleri biz buradan fazla göremiyoruz. Tunus'ta bu demokratik dönüşümler başarılı olmasaydı biz Tunus'u da göremeycektik. Çünkü Türkiye'nin beslendiği dünya medyası birkaç tane Batılı büyük medya ajansları. Onun dışında Türkiye'de kaç kişi Tunus'u tamamen biliyor? Onun için biz ancak orada bir şeyler olup sonuçlandığı zaman görüyoruz ve bunu da en kolay şekilde ABD'ye bağlıyoruz. Her şeyi ABD yapıyorsa bize yapacak bir iş düşmüyor. Zaten Türkiye'yi, Ortadoğu'yu ve dünyayı da ABD tasarlıyor, hatta tüm galaksiyi de. Demek ki o zaman insana da saygımız yok. İnsanlar ölüyor, ceza evine giriyor, işkence görüyor, demokratik süreç var. İnsanlar ABD için mi kendini yakıp öldürüyor? Böyle bir saçmalık olmaz; ama şu var. Yaklaşık 15 20 gün önce İran Dışişleri Bakan yardımcısı Ankara'daydı. Ortadoğu'daki süreci nasıl yorumladığını kendisine sordum. Ortadoğu'daki sürecin halk hareketlerini olduğunu ama İran'ın da ABD'nin de yönlendirmeye çalıştığını, bunun bir bilek güreşi olduğunu ve bunu kimin yeneceğinin önümüzdeki üç dört yıl içerisinde belli olacağını söyledi. Şimdi İran bile böyle görürken, bizim bütün bölgeye bu ABD'nin tezgâhıdır demek doğru değildir. Bizim de işimiz bunları analiz etmek ve böylece de doğru yolu bulmak. Onun için paranoyalarla hareket etmek yerine analizlerle hareket etmek, Türkiye'yi daha doğru bir yola götürecektir. Teşekkür ederim.

Sencer İMER:

Bir ülke içerisinde ne kadar bu çalışmalar fazla olursa, o kadar çok ülkenin de önünü görmesi mümkün olur. Birçok fikrin çatışmasından ortaya doğru fikirler çıkar. Tek bir fikir hiçbir zaman doğru fikri vermez, işin muhtelif bölgelerinden de bakmak gerekir. Şimdi o Büyük Ortadoğu Projesini dile getiren Üstün Beyin sorusuna Hasan Bey cevap verdi. Ama şöyle düşünelim. Her iddia sahibi ülkenin dünya üzerinde bir takım hedefleri vardır. Güçlüyseniz, gücünüzün devamı için bir takım politikalar düşünüyorsunuz. Eğer devletler dünya üzerine barış, kardeşlik ve demokrasi gelsin diye uğraşıyorlar zannediyorsanız bu ciddi bir yanılğı olur. Devletler çıkarları için mücadele ederler ve her türlü aracı da kullanırlar. Bunu yaparken askeri güç, önemli bir araçtır; ama askeri güç tek başına belirlemez. Ekonomik güç askeri güç kadar önemlidir. Ordular eğer ekonomik güç zayıflarsa bir müddet sonra hiç çalışamaz hale gelirler. Biz bunu Sovyetler Birliği dağıldığı anda çok açık olarak da gördük. En mükemmel silahlarla donatılmış Sovyet ordusu, mensuplarının maaşlarını veremediği için bir anda silahlar satılmaya başlandı. Hurda fiyatına tanklar, toplar, birçok önemli silahlar satıldılar. Ama ekonomik güç tek başına da askeri güç olmadan bir şey ifade etmez. Askeri güç de bir noktada belirleyicidir. ABD şuanda önemli bir askeri güce sahip olmasa dünyada sözünü geçiremez. Müttefikleri de ona uymazlar ve beraber çalışmazlar. Burada ise gerçek bir mücadele ile karşı karşıyayız. Bir savaş değil ama bir çatışma. Çin Halk Cumhuriyeti ABD'yi yakalıyor ve geçiyor. Bunu yavaşlatmak ve buna karşı konumunu koru-

mak gibi bir mücadele var. Bütün bu gördüğümüz tezahürler bu amaç doğrultusunda da kullanılmaktadır. Dolayısıyla Büyük Ortadoğu haritasından söz ediyorsak bunu açık olarak planlanmış bir harita olduğunu da görmeliyiz. Bizim bölgemiz dünya üzerinde su bakımından en fakir olan ülkedir. Bu bölgede nüfus hızla artmaktadır, yani her 22 senede nüfus ikiye katlanmaktadır. Böyle baktığımız zaman bu bölgede bir su mücadelesi olacak. Bu Büyük Ortadoğu Projesi haritasında çizilmiş olan sözde Kürdistan haritası Dicle ve Fırat nehirlerini kaynaklarıyla birlikte içine almaktadır. Demek ki bu haritanın böyle bir hedefi var. Su konusunda Türkiye'nin elinden o bölgeyi alıp mümkün olduğu kadar bağımsız bir idareye vermek. AB'de de bir takım buna benzer düşünceler vardı. İsrail'in ve diğer Arap ülkelerin su ihtiyacı, tüm bunlar burada dile gelmiştir. Yani çizgiler öyle kendi kendine çizilmiyor.

Şimdi programımızın ikinci bölümüne devam ediyoruz. Şimdi Bilgay Duman arkadaşımız Irak meselesi konusunda bizi bilgilendirecek.

Bilgay DUMAN:

Genel olarak son zamanlarda çok fazla üzerinde durulmayan, ancak belki de Ortadoğu'daki değişim dalgasının başlangıcı sayabileceğimiz Irak'ı anlatmaya gayret edeceğim. Bugün Irak'ta son 8 yılda neler yaşandığını anlayabilirsek, önümüzdeki süreçte Arap Baharı olarak nitelendirilen sürecin içerisinde geçen ülkelerde hangi yönde gelişmeler olabileceğini kestirebiliriz diye düşünüyorum. Irak'taki ABD işgalinin yarattığı ortamı anlatmaya ve ABD askerlerinin Irak'tan

çekilmesi sonrası ortaya çıkabilecek durumun analizini yapmaya çalışacağım. Öncelikle yeni yüzyılın değişim dalgası olarak adlandırmayı tercih ettiğim halk hareketleri, belki de ilk etkisini Irak'ta göstermeye başladı. Ancak Irak'taki durum bugün Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki diğer ülkelerden farklıydı. Özellikle bugün Arap Baharı olarak lanse edilen hareketlenmelerde daha fazla iç faktörleri de katarak dikkate almamız gerekmektedir. Ama Irak'taki durum doğrudan ABD'nin ve devamında uluslar arası bir gücün müdahalesi sonrası bir değişim gösterdi. Bugün itibariyle baktığımızda ABD Irak'a girerken, demokrasi ve terör üreten rejimin yıkılması söylemiyle hareket etti. Bu söylemle düşündüğümüzde ABD'nin Irak'ta başarılı olup olmadığı tartışılır bir konu haline geldi. Burada başarının kıstasları ABD için çok önemli. Bu iki söylem dikkate alındığında, ABD eğer Irak'taki rejimi bir şekilde devirebilmiş ve demokrasinin uygulanması bakımından, her ne kadar tartışmalı olsa da seçimlerin yapılabilmiş ve bu seçimlerin ardından seçilmiş bir siyasal otoritenin ortaya çıkmış olması, ABD'nin Irak'ta başarılı olduğu algılamasını ortaya çıkarmaktadır. Ancak daha önemlisi Irak'ta neler yaşandığıyla ilgilidir. Gerçek anlamda demokratik değerleri düşünerek Irak'a bakacak olursak, belki bugün Irak'ta eskisinde daha kötü bir süreç yaşanıyor. Irak'ta kurum olarak yaptığımız saha çalışmalarında halka yönelttiğimiz "neler değişti" sorusuna, genel olarak aldığımız cevap "bir Saddam gitti, bin Saddam geldi" olmuştur.

ABD Irak'a girdikten sonra Irak'ta bir sistem oturtmaya çalıştı. Bu sistemin temel bağımsız değişkeni, biraz da

Birinci Dünya Savaşından kalma bir düşünce yapısında hareketle, Irak'ta böl ve yönet anlayışının uygulandığını düşünüyorum. Irak'ta uzun yıllardır devam eden, baskıcı ve güçlü merkezi yapı bölünerek bir yapı ortaya çıkartılmaya çalışıldı. Bu yapı "federalizm"le ilişkilendirildi ve içerisinde yeni güç dağılımları belirdi. Bu yapı, güçlü bir merkezi otoriteden öte, yerelleşmeye de izin veren ve bu yerel otoritelerin yönetim alanlarını geniş tutan bir durum arz etti. Bu yapı içerisinde Irak'taki sosyal ve siyasal dinamikler de ele alındığında çok farklı bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Bunu söylemekten hiç haz etmesem de Irak'taki sistemin bu yapıya sahip olmasının nedeniyle söylemek durumunda kaldığımız, Şii, Sünni, Kürt ve Türkmen gibi etnik ve mezhepsel ayrım üzerine oturtulan bir tablo karşımıza çıkıyor. Irak'taki aşiretsel yapı da dikkate alındığında, Irak'taki 18 vilayet içerisinde bu aşiretlerin güçlü oldukları yerlerde "yerel krallıklarını" kurduklarını ve her aşiretin güçlü olduğu bölgede en etkili otorite olduğunu görüyoruz. Demek istediğim Irak'taki federal yapılanma, Irak'ın toplumsal ve siyasal özellikleriyle birlikte bölünmüş bir hal aldı. Bu Irak'ın doğasını bozdu. Zira uzun yıllar boyunca Irak halkı baskıcı ve güçlü merkezi otorite altında yaşadı ve halkın ihtiyaçlarının sağlanması dahil bütün kontrol bu otoritedeydi. Ancak 2003 sonrası yapı içerisinde bütün otorite yerleşti. Bu yerleşme hakim unsurları ve güç mücadelesini ortaya çıkarmaya başladı. Irak'ta 2005'ten 2010'a kadar birçok seçim yapılsa da bu seçimlerin otoritenin belirlenmesinden öte, güç dağılımını şekillendirdiği görülmektedir. Bu noktada güç mücadelesinin daha çok yerelden genele gittiği gö-

rülmektedir. Yani Irak'ın herhangi bir bölgesinde yaşanan aşiret kavgası ya da siyasal güç mücadelesinin, Irak'taki genel siyasete taşındığı görülmektedir. Belki de bugün Irak'ın çektiği sıkıntılarının temelinde bu yerel gç mücadelesi yatmaktadır. Bu yerelleşen yapı Irak'taki güvenliği de çok ciddi derecede olumsuz yönde etkiledi. İşte işgalin ardından 8 sene geçmesine ve ABD askerleri çekiliyor olmasına rağmen, Irak halen güvenlik sorunları, terör, milis gçler arasındaki çatışmalarla mücadele etmektedir. Nebahat Tanrıverdi'nin açıkladığı Libya'daki mevcut durum da Irak'ta yaşananlarla benzer bir durum sergilemektedir.

Ancak 2006 ve hatta 2007'ye gelinen süreçte bu yerelleşen yapı içerisinde ABD Irak'ta gittikçe batağa saplandığını gördü diye düşünüyorum. Bu nedenle 2009'dan sonra daha belirgin bir biçimde ortaya çıkan "merkezileşme" çabasının ortaya çıktığı görülmektedir. Fakat merkezileşmenin ortaya çıkışı, yeniden otokratik düşünce yapıyla kendini göstermesi yeni sorunlara yol açtı. Merkezi otorite içerisinde yer alan her etnik, dini ya da siyasal grubun, burada elde ettikleri avantajları, kendi kimlik algılamalarına yönelik kullanması, Irak'ta ciddi sorunlara yol açtı. İşte bugün Arap Baharı'nın temel sloganları olan, eşitlik, adalet, refah, özgürlük gibi kavramların, Irak'ın her kesimine eşit yansımadığını görüyoruz. Bu durum içerisinde yozlaşmış, kurumsallıktan uzak bir devlet yapılanmasının ortaya çıktığını görülmektedir. Çünkü her grup etkin olduğu yerde elde ettiği konumu devlet adına değil, grupsal çıkarlarına yönelik kullanmaya çalışmıştır. Bugün itibariyle devlet hizmetlerinin son derece yetersiz olduğu bir yönetim hakim.

Bu çerçevede Irak'ta dengeli bir siyasal yapı ortaya çıkmadı. Bu durum hem hükümetin kurulmasına hem de hükümet kurulduktan sonra çalışmasına engel oldu. Nitekim Ortadoğu'da halk ayaklanmalarının başladığı 2011'in ilk aylarında Irak'ta da hareketlenmeler yaşandı. Hkmete yönelik protesto gösterileri sonucunda hükümet de revizyona gitmek zorunda kaldı. Bu revizyon Irak'taki bakanlıkların yeniden siyasal gruplar arasındaki dağılımları ve yeni kanunların çıkarılması sürecini beraberinde getirdi. Ama bugünkü duruma baktığımızda Irak'ta halen bir dengesizlik olduğunu söylemek mümkün. Diğer taraftan protesto gösterilerinin bir diğer yönü de ülke'deki ABD askeri varlığına yönelikti. İşte işgal altında yapılan seçimlerin ya da oluşan hükümetlerin ne kadar sağlıklı olup olmayacağını sanırım tahmin edebiliyoruz. Bu açıdan Irak'taki sistematik yapının yarattığı baskı ve halen işgal altında olan bir ülkede hareket etme imkanının sınırlı olması halkın tepkisini de ortaya çıkardı. Őimdiki durumda ABD Irak'tan çekiliyor. ABD hem askeri hem de ekonomik olarak çok kayıp verdi. Yaklaşık 4800 ABD askeri Irak'ta hayatını kaybetti, 32 bine yakın asker yaralandı, resmi rakamlara göre 100 binden fazla sivil hayatını kaybetti. Bu açıdan çkmş bir yapı var. ABD'nin bu çkmş yapıyı yeniden ayağa kaldırmak için merkezi hükümete destek verdiğini düşünüyorum. Ancak ABD'nin Irak'tan tam olarak çekildiğini de söylemek güçtür. Şöyle ki ABD askerleri Irak'tan çekiliyor olsa bile öncelikle özel güvenlik Őirketleri ve daha da önemlisi ABD'nin Bağdat Büyükelçiliğinde görevli 16 bine yakın sivil personel lkededir. Bunu askeri işgalin, sivil işgale dönüşü olarak algı-

lamak mümkündür. Zira ABD en büyük büyükelçiliğini Irak'ta kurmuştur. Bu büyükelçilik tek bir binadan oluşan bir yer değildir. Adeta bir mahalle ya da bir kampustur. Burada görev yapacak 16 bine yakın personel de Iraklı makamlara danışmanlık yapacaktır. Yani yön verecektir. Bu nedenle işgalin sivilleştiğini düşünüyorum. Ancak ABD askerlerinin çekiliyor olması söylemi bile Irak'taki güç odaklarını rahatlatmış. Bu nedenle yeniden bir güç mücadelesine sahne olabiliriz. Irak'ta artan şiddet eylemleri de bunun göstergesi. Buradan hareketle önümüzdeki dönemde yeniden yerel ve genel olarak bir hakimiyet mücadelesinin bir hareketlilik kazanacağını düşünüyorum. Bu açıdan yerel yönetimler ve merkezi hükümetin mücadelesi ortaya çıkacak. Federal yapı içerisinde özellikle bölgesel yönetimler (Kürt Bölgesel Yönetimi gibi) ve merkezi hükümet arasında sıkıntılar yaşanabilir. Nitekim bazı vilayetler özerk bölgeler olmak için vilayet meclislerinde oylama yaptılar. Merkezi hükümetten buna karşı tepki geldi. Sonuç olarak önümüzdeki dönemde Irak'taki en büyük güç mücadelesinin bu aşamada yaşanacağını düşünüyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkürler...

Sencer İMER:

Şimdi konuşmacımız Dr. Tuğba Evrim Maden hidropolitik açıdan bölgemizdeki cereyan eden olaylar ve özellikle Irak ile Suriye'yi değerlendirecek.

Tuğba Evrim MADEN:

Arap Baharından önce aslında Dünyada yaşanan büyük bir su sorunu var ve bu sorun en yoğun biçimde Orta Doğu'da gözlenmektedir. Bu sebeple su sorununa ilişkin genel bir çerçeve

çizmek istiyorum. Dünyanın dörtte üçü sularla kaplı fakat söz konusu suyun yaklaşık yüzde 97,5'i tuzlu sudur ve denizlerde ve okyanuslarda yer almaktadır. Geriye kalan yüzde 2,5'lik bir oranda tatlı suyu ifade etmektedir. Tatlı sularında çoğunluğu buzullarda depolanmaktadır. Tatlı suyun miktarca azlığının yanında dünyada eşit bir şekilde dağılmadığı da gözlenmektedir. Dünyanın özellikle kuzey bölgelerinde suyun miktarca azlığı yaşanmazken, Ortadoğu gibi kurak ve yarı-kurak bölgelerde su kıtlığı yaşanmaktadır.

Su, insan vücudunun en önemli ihtiyaçlarından birisi olması yanında ayrıca kalkınmanın, ekonominin, enerjinin ve gıda güvenliğinin önemli girdilerinden biridir. Özellikle gıda güvenliği Orta Doğu ülkeleri için önemli bir konudur. Su dağılımının dengesizliği yanında nüfusun artması, ülkelerin gelişmişlikleri ile doğru orantılı olarak suyun diğer alanlarda da kullanılmaya başlanması, gelişen teknoloji ve sanayinin su kaynaklarını kirletmesi ve değişen iklim koşullarının su kaynakları varlığını olumsuz bir şekilde etkilemesi ile dünya üzerinde çeşitli bölgelerde su kaynaklarının yetersizliği, su sorunu yaşanmasına neden olmuştur. Su sorunu yalnız bir ülkenin sosyal yapısını veya ekonomisini etkileyen bir sorun olmaktan çıkmış artık aynı havza içinde yer alan ülkelerinde dış politikalarını etkileyen önemli bir unsur haline gelmiştir. Su kaynaklarının azalması ile günümüzde ve gelecek dönemlerde ülkeler su yetersizliği nedeniyle kendi coğrafyalarında yaşayan canlı türlerinin yaşamının tehlike altında olması ile yüz yüze gelecektir. Birçok ülkenin su kaynakları, bir ülkeden doğup bir diğerine akmakta ve

sınıraşan su adını almaktadır. Yerküre üzerinde yaklaşık 263 adet sınıraşan nehir havzası bulunmaktadır ve bu havzalar yerkürenin yarısını kaplar-ken, toplam su kaynaklarının %60'ını oluşturmaktadır ve dünya nüfusunun % 40'ından fazlasını etkilemektedir. Özellikle de Orta Doğu'da su kaynaklarının çoğu sınıraşan su özelliği taşımaktadır. Bu durum devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerini etkileyen bir konu olmasına sebep olmaktadır. Ortadoğu'da su sorununun genel sebepleri sırasıyla; hızlı nüfus artışı, çatışmaların yoğun olması, gıda güvenliği endişesi, yağışların az olması, yarı-kurak iklimin hakim olması, su kaynakların yetersiz olması, su kaynaklarının eşit dağılmaması, su kalitesinin bozulması, su kaynakların çoğunluğunun sınıraşan özellikte olmasıdır.

Ortadoğu'nun en önemli havzalarından bir Nil nehridir. Nil nehri, Arap Baharının yoğun bir şekilde etkilediği Mısır için hayat demektir. Mısır, Nil nehri havzasında mansap ülkedir, nehrin Akdeniz döküldüğü ülkedir. Nil nehri sularının kullanımında da en büyük pay Mısır'dadır. Mısır diğer kıyıdaşlara göre güçlü bir devlettir ve Nil nehri sularının kullanım şekli Mısır için bir savaş nedenidir. Arap baharı ile birlikte havzada da dengeler değişmeye başlamıştı. Arap baharı ile birlikte havzada yer alan Sudan'ın ikiye bölünmesi ve kıyıdaş sayısının 11'e yükselmesi, diğer kıyıdaşların da su kaynaklarını geliştirmeye başlaması havza sularının kullanımını etkileyecektir. Arap baharı sonucu Mübarek'ten sonra yönetime gelen geçici hükümet, Mısır'ın daha önce karşı çıktığı Etiyopya'nın yapacağı baraja artık karşı çıkmamakta, işbir-

liği içerirse girerek kurulacak mekanizma içerisinde yerini alacaktır. Arap baharından etkilenen bir diğer ülkede Libya'dır. Libya'da büyük bir projenin varlığı söz konusudur. 1984 yılında projenin inşasına başlanmıştır ve dört aşamadan oluşan bu proje 20 yıldır faaliyettedir. Çölde yeraltından çekilen sular, altı ton ağırlığında ve 4 metre çapında büyüklüğünde borular günde 6,5 milyon metre küp suyu ülkenin kuzeyine taşımaktadır. Taşınan bu su sayesinde Libya'da günde kişi başına 1000 litreden fazla su düşmektedir. Üç koldan oluşan bir sistemdir. Çatışmalar döneminde bu projenin özellikle Trablus'a su taşıyan bölümünde tahribatlar meydana gelmiştir. Aslında bu projenin bir kolu çatışmalar esnasında bir hedef olmuştur ve insanların bir süre suya erişimini engellemiştir. Çatışmalar sürecinde BM tahribatları onarmaya çalışmıştır. Libya şu anda parçalanmamış olarak tek bir merkezden yönetilmektedir. "Great Man Made River" projesi merkezi bir yönetime sahiptir ve merkezi bir sistemle sürdürülebilir bir biçimde kullanılacaktır.

Ana konumuza gelirsek, Türkiye ve Suriye ilişkileri 1998 yılına kadar gergin bir yapıya sahiptir. Türkiye ve Suriye ilişkilerini dört döneme ayırırsak; Hatay Sorunu, Soğuk Savaş Dönemi, 1998 Adana Mutabakatı ve 2011'den sonra Arap Baharı sonrasını da yeni bir dönem olarak eklenmesi gerektiğini düşünmekteyim. Türkiye-Suriye ilişkilerine baktığımız zaman iki ülkenin ilişkilerinden su politikaları da doğrudan etkilenmiştir. Özellikle 1950'lerde iki ülkenin de birlikte kalkınma amacıyla su projelerine başlaması, iki ülkenin ilişkilerinde gerilimlere sebep olmuştur. Türkiye'nin o

dönemde Keban Barajı'nı, Suriye'nin de Tabka Barajını yapmaya başlaması, Fırat-Dicle havzasının diğer kıyıdaşı Irak ile de ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin Atatürk Barajı'na yapmaya başlaması ile birlikte Suriye'nin PKK terör örgütünü destekleme süreci de paralel bir şekilde gelişmiştir. Bu süreçte Su, teknik bir konu olmaktan çıkmış, siyasi bir araç olma hali söz konusudur. Türkiye'nin kendi konumuna baktığımız zaman, yukarı kıyıdaş ülkeler genellikle hegamon güç olmakla, işbirliğinden kaçınmakla veya gerek duymamakla suçlanmaktadır. Fakat Fırat-Dicle havzasında yukarı kıyıdaş ülke olan Türkiye, her zaman iki kıyıdaş ile işbirliği çabası içinde olmuştur. 1980'li yıllarda iki kıyıdaş ülkeye de "Üç aşamalı plan" projesini sunmuştur. Her iki kıyıdaşta bu projeyi kabul etmemiştir. 1998 Adana Mutabakatı sonrası, Adana Mutabakatı güvenlik konusuna odaklanmıştır, her iki ülkenin ilişkilerinde ciddi anlamda bir gelişme başlamıştır. Ekonomik, turizm ve çevre ile ilgili işbirlikleri yapılmıştır. 2001 yılında, GAP BKİ –GOLD (Suriye Sulama Bakanlığı Arazi İslah Müessesesi) Protokolü ile iki ülke karşılıklı workshoplar, veri alışverişinde bulunmuşlardır. İşbirlikleri sonucu, 3 Eylül 2009 tarihinde su sorununu çözmek için Türkiye, Irak, Suriye Üçlü Bakanlar Toplantısı Ankara'da yapıldı. Toplantıya, Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu, Irak Su ve Doğal Kaynaklar Bakanı Abdül- latif Camal Raşit ile Suriye Sulama Bakanı Nader Al Bounni katıldı. Ayrıca, Türkiye ve Suriye, 16 Eylül 2009 tarihinden itibaren Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) çerçevesinde toplantılar yapılmasına karar verilmiştir. 22-23 Aralık 2009 tarihlerinde Şam'da düzenlenen Tür-

kiye-Suriye YDSK Birinci Başbakanlar Toplantısı'nda yaklaşık 50 adet Mutabakat Zabıtları ve Anlaşma imzalanmıştır. Bu belgelerden su ve çevre ile ilgili olanlar sırasıyla;

1. Asi Nehri Üzerinde "Dostluk Barajı" adı altında Ortak Baraj İnşa Edilmesine İlişkin Mutabakat Zaptı,
2. Suriye'nin Dicle Nehrinden Sulama Amaçlı Su Çekimine İlişkin Mutabakat Zaptı,
3. Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Etkin Kullanımına İlişkin Mutabakat Zaptı,
4. Su Kalitesinin İyileştirilmesine İlişkin Mutabakat Zaptı,
5. Meteoroloji Alanında Mutabakat Zaptı,
6. Çevre Koruma Alanında İşbirliği Anlaşması'dır.

Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Bakanlar ikinci toplantısı 2-3 Ekim 2010 tarihleri arasında Suriye'nin Lazkiye şehrinde toplanmıştır. İkinci toplantıda imzalanan anlaşmaların durumları incelenmiştir.

2009 yılında yapılan toplantıda Asi nehri üzerinde Türkiye-Suriye sınırında, iki ülkenin %50-%50'ştiraki ile "Asi Dostluk Barajı"nın yapılması için bir mutabakat imzalanmıştır. 6 Şubat 2011 tarihinde Asi Dostluk Barajı temeli iki ülkenin Başbakanları ve Bakanlarının katılımıyla atılmıştır. Bugün ki plan dahilinde 22,50 metre yüksekliğinde yapılması planlanan homojen dolgu tipinde inşa edilecek olan baraj, sulama, taşkın koruma ve

elektrik üretme amacıyla yapılmaktadır. Asi Dostluk Barajı tamamlandığında yaklaşık 8000 hektar tarım arazisi sulanacak, birçok yerleşim yeri taşkından korunacak, 9 MW kurulu güçle yılda yaklaşık 16 GWh enerji üretilenektir.

Ortadoğu'da 2011 yılının başında ortaya çıkan Arap baharı, Mart ayından itibaren Türkiye'nin komşusu Suriye'yi de etkisi altına almıştır. Suriye'de meydana gelen olaylar, iki ülkenin olumlu bir gidişat içinde olan son on yıllık ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Asi nehri üzerinde yapılacak "Dostluk Barajı" Projesi de şimdilik askıya alınmıştır. İşbirliği için önemli bir örnek olan bu proje yaşanan değişim sürecinde ötelenmiş gözükmektedir. İki ülkenin işbirliği niçin önemlidir. Özellikle 1990'lı yıllarda literatürde su savaşları ile ilgili olarak birçok eser yayımlanmaya, medyada bu konu haber olmaya başlamıştır. Bu söylem ülkelerin politikalarını etkilemeye başlamıştır. Asi Dostluk Barajı projesi su savaşı senaryolarının baş aktörü olan Orta Doğu'da iki ülkenin işbirliği yapabileceğinin bir ispatıdır.

Ayrıca, Türkiye, Suriye'ye yaptırım olarak ekonomik yaptırımlar uygulayabileceğini belirtirken, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, hem Suriye hem de Irak için önemli olan, Türkiye'den doğan ve Suriye ve Irak'a akan sınıraşan sularda herhangi bir su kısıtlaması yapılmayacağını belirtmiştir. Bu ifade ile Türkiye, suyu bir silah olarak kullanmayacağını bir kere daha ispatlamış ve bugüne kadar devam ettirdiği işbirliğine açık su politikasını da tekrar gözler önünde sergilemiştir.

Sencer İMER:

Bu konuda son olarak bize katkı yapacak arkadaşımız Oytun Orhan. Kendisi Suriye konusunu ele alacaklar.

Oytun ORHAN:

Teşekkür ediyorum hocam.

Sayın protokol, değerli misafirler. Ben öncelikle bu toplantının düzenlenmesini mümkün kılan ve bizleri davet eden Sayın Belediye Başkanımızın şahsında Edremit Belediyesi'ne ve katkı veren diğer tüm kuruluşlara teşekkür ediyorum. Sağ olsunlar.

Toplantının başlığı son derece güzel belirlenmiş. "Arap Baharı mı Ortadoğu Kışı mı?" Ben izin verirseniz sonda söyleyeceğimi başta dile getireyim. Suriye konusunda ortaya koyacağım tablo biraz kötümser bir tablo olacak. Dolayısıyla en azından Suriye bağlamında, Arap Baharı'ndan ziyade Ortadoğu kışına daha yakın bir beklenti içindeyim. Daha önceki konuşmalarında Ortadoğu'da yaşanan değişimin gerçek anlamda çoğulcu demokrasi üretip üretmeyeceğini, bölge açısından olumlu sonuçlar doğurup doğurmayacağını söyleyebilmek için birkaç neslin geçmesi gerektiği ifade edildi. Ancak tabii ben burada daha kısa vadeye yönelik bazı öngörülerde bulunmaya çalışacağım. Suriye'nin kısa ve orta vadeli geleceğine baktığımda ise olumsuz bir resmin ortaya çıkması daha muhtemel gözükmektedir. Konuşmamda öncelikle Suriye'de halk ayaklanmasının çıkış nedenlerini anlatmaya çalışacağım. Ardından da Irak, Lübnan örneklerinden yola çıkarak Suriye'nin geleceğine ilişkin

öngöründe bulunmaya çalışacağım. Soru-Cevap kısmında da Türkiye'ye etkiler ve Türkiye'nin politikasını detaylı olarak ele alabiliriz.

Arap Baharı başladığı tarihten bu yana olayların ortaya çıkışında dış faktörlerin özellikle de Batı'nın rolü çok fazla tartışıldı. Ben kişisel olarak olaylarda iç ve dış faktörlerin etkili olduğunu düşünmekle beraber içsel faktörlerin daha önemli olduğunu savunuyorum. Yıllardır Suriye'yi takip eden, bölgede saha araştırmaları yürütmüş bir araştırmacı olarak Suriye halkının belli bir kısmında değişim arzusunun olduğunu, ekonomik gerekçelerin ötesinde özgürlük talebinde bulduklarını söylemek gerekir. Bu açıdan Suriye'ye baktığımızda otoriter bir yapıya sahip olduğunu görmekteyiz. 1963 yılında iktidara gelen Baas Partisi günümüze kadar tek parti olarak iktidarda yer almaktadır. Partiyi anayasal olarak toplumun ve siyasal yaşamın öncüsü rolü verilmiştir. Ülkede Baas Partisi dışında diğer bazı yasal siyasal partiler bulunmaktadır. Ancak bunlar tamamen rejimin kontrolü altında bulunan ve rejimin çizdiği sınırlar içinde hareket eden partilerdir. Bu partilerin Suriye Meclisi'ndeki temsil oranları da son derece sınırlıdır. Hatta Meclis ya da hükümetin de karar alma noktasında çok etkin olmadığını söylemek gerekmektedir. Dolayısıyla ülkede tek partiye dayalı tam bir otoriter yapı mevcuttur. Hafız Esad 1970 yılında iktidara geldikten sonra tüm yetkileri Devlet Başkanı'nda toplayan bir yapı kurmuştur ve bu yapı varlığını halen korumaktadır. Siyasi, bürokratik ve güvenlik birimlerindeki görev paylaşımları, atamalar tamamen Devlet Başkanı'nın tasarrufuna bırakılmıştır. Bunlar arasında en önemli olanı da

ordu ve istihbarat birimlerindeki atamaların Devlet Başkanı'nın kontrolü altında olmasıdır. Devlet Başkanlığı 2000 yılında Hafız Esad'ın oğlu Beşar Esad'a geçmiştir ancak bahsedilen yapı aynen korunmuştur. Siyasal katılıma izin vermeyen ve devlet tekeli sınırlı bir kesimin elinde tutmasına yol açan yapı halkın genelinin özel yaşamına çok müdahale etmemekle birlikte siyaset yapmasına izin vermemektedir.

Arap Baharı'nı tetikleyen bir diğer unsur ekonomik yapılar, gelirlerin paylaşımı ve refah sorunu idi. Suriye'deki ekonomik yapıya baktığımızda da Tunus, Mısır ve Libya örneklerine paralel olarak ülke gelirlerinin siyasetle iç içe geçmiş sınırlı bir ekonomik elit tarafından sömürüldüğü bir yapı söz konusudur. Devletçi bir ekonomik yapı vardır ve ülkenin en zengin kişileri siyaset ile yakın akrabalık ilişkisi içindeki kişilerden oluştuğu görülmektedir. Örneğin ülkenin en zengin kişisi olan Rami Maluf, Devlet Başkanı Beşar Esad'ın kuzenidir. Bunun gibi birçok zengin kişinin önde gelen siyasetçilerin yakın akrabaları olduğu bir durum söz konusudur. Ülke kaynaklarının, gelirlerinin toplumsal tabana yayılmasına izin verilmemektedir. Dolayısıyla Suriye'de yaşanan ayaklanmanın temel dinamiklerinden biri diğer örneklerde olduğu gibi kaynakların dağılımı ve refah sorunudur.

Bunların yanı sıra, polis devleti olarak tanımlanabilecek Suriye'de halkın siyasal baskılara maruz kalmış olması, insanların taleplerinin hukuk dışı yöntemlerle bastırılmış olması, ifade özgürlüğünün, özgür basınının bulunmamış olması gibi nedenler de diğer ülkelerdeki dinamiklerle paralellik taşımaktadır.

Diğer örneklerle benzer özelliklere karşın Suriye'nin kendine has bazı özellikleri söz konusudur. Bu özellikler de Suriye sorununu karmaşıktırılmaktadır. Bunlar, Suriye'de değişimi zorlaştıran ve muhtemelen daha uzun bir süre Suriye'de istikrarsızlığın sürmesini ve rejimin yaşam süresini uzatan özelliklerdir. Suriye'de olaylar neredeyse bir yıla yaklaştı ancak halen kısa vadede Esad rejiminin yıkılması çok mümkün gözüküyor.

Suriye'nin değişime uzun süre direnmesini sağlayan faktörler nedir diye baktığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Birinci faktör ülkedeki güvenlik yapılanmasının yani ordu ve istihbarat birimlerinin rolüdür. Daha önceki konuşmalarda bahsedildi. Tunus ve Mısır'da değişimi mümkün kılan ordunun almış olduğu protestocular yanlısı tavidir. Ancak Suriye'ye baktığımızda güvenlik birimlerinin tamamının Devlet Başkanı ve rejimin yanında yer aldığı görülmektedir. Bu yapı içinde henüz ciddi bir kırılma yaşanmamıştır. Bu da değişimi son derece zorlaştırmaktadır.

Sosyal yapıya baktığımızda diğer örneklerden bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Heterojen bir toplum yapısı mevcut. %50-55 civarındaki Sünni Arap çoğunluğun yanı sıra, %15 Hıristiyan, %10-12 Arap Alevi, %8-10 Kürt, %3-4 Dürzi, %3-4 Türkmen ve diğer bazı gruplar yer almaktadır. Bu da olası bir rejim yıkılışı durumunda ülkede bir etnik-mezhepsel iç savaş doğabileceği korkusunu beraberinde getirmektedir. Bu da değişim önünde bir engel teşkil ediyor.

Bunun yanında Suriye'nin diğer örneklerden farklı olarak kozları son derece fazla olan önemli bir bölgesel aktör olduğu görülmektedir. Suriye, liderinin de kendi ağzından ifade ettiği üzere bölgedeki istikrarı doğrudan etkileme potansiyeline sahip bir ülke. Libya ya da Tunus'un bu anlamda kozları sınırlı idi ancak Suriye'ye baktığımızda Irak'ta, Lübnan'da ve İsrail-Filistin meselesinde önemli bir aktör karşımıza çıkmaktadır. Özellikle de İran'ı arkasına almış bir Suriye bu ülkelerde doğrudan istikrarsızlık yaratabilecek kapasiteye sahiptir. Hatta bu ülkelere Türkiye'yi de ekleyebiliriz. 1980 ve 1990'larda olduğu gibi PKK üzerinden Türkiye'yi farklı pozisyon almaya zorlayabilecek kozları bulunmaktadır. Bütün bu kozlar da kendisine yönelik planları olan aktörleri farklı düşünmeye itebilmekte ya da en azından temkinli hareket etmeye yönlendirebilmektedir.

Bunların dışında tabii önemli bir faktör de İran ve Rusya'nın vermiş olduğu destektir. Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde Suriye aleyhine kararları veto ediyor olması uluslararası baskıların yoğunlaşmasını engellemektedir. Sürecin Libya'da olduğu gibi uluslararası müdahaleye doğru gidişine imkan tanımıyor. İran desteği her şeyden önce mali ve askeri yardım şeklinde Esad yönetimini rahatlatıyor. Bunun yanı sıra İran'ın Esad yönetiminin bu denli arkasında olması, Suriye'ye alınan tavrın kendilerine de alınmış sayılacağı algısını yaratarak caydırıcı bir unsur oluyor. Yani Suriye'yi karşınıza almak bir anlamda bölgesel bir güç olan İran'ı da karşınıza almak anlamına geliyor. Bu da Suriye'yi rahatlatıyor.

Sunumun ikinci kısmında Suriye'de rejim değişikliği yaşanması halinde

ortaya çıkabilecek duruma ilişkin öngöründe bulunmaya çalışacağım. Temel savım Suriye’de ani bir rejim değişikliği yaşanması durumunda ortaya çıkacak durumun mevcut durumdan daha olumsuz olabileceği ve demokrasi üretmeyebileceğidir. Bu yaklaşımın temel dayanağı Ortadoğu’da tarihsel olarak ya da son yıllarda merkezi otoritenin, devlet aygıtının zayıf olduğu iki örneğin sunduğu tablodur. Bunlar merkezi otoritenin tarihsel olarak zayıf olduğu Lübnan ve 2003 ABD müdahalesi sonrası devletin tüm kurumları ile çöktüğü ve zayıf bir merkezi otoriteye sahip olan Irak’tır. Suriye’de de rejimin yıkılması durumunda zayıf merkezi otorite ile yönetilen bir ülke ortaya çıkacak ve sonuçları da muhtemelen Irak ve Lübnan ile benzerlikler taşıyacaktır. Bu örneklerle NATO müdahalesi sonrasındaki Libya’yı da ekleyebiliriz. Çünkü Libya’da da Kaddafi sonrasında devlet aygıtının nispeten çöktüğü bir durum yaşanmaktadır. Bu örnekler Suriye’de rejimin ani şekilde yıkılması durumunda yaşanabilecekleri öngörmek açısından son derece güzel veri sunmaktadır.

Bahsedilen örneklerin, Ortadoğu’da güçlü bir merkezi otorite tarafından yönetilmeyen veya ani bir yönetim çöküşünün yaşandığı ülkelerde yaşanacaklara ilişkin sunduğu tabloyu beş ana başlıkta sınıflandırabiliriz. Birinci sonuç “etnik-mezhepsel çatışmalar ve iç savaş”tır. İkinci sonuç, siyasal istikrarsızlık ve zayıf hükümetlerin ortaya çıkışı. Üçüncüsü dış müdahaleye ve dış etkilere açık hale gelmektir. Dördüncü sonuç, üniter yapıdan ziyade federal yönetim tarzının benimsenmesi ve hatta toprak ve siyasal bütünlüğün korunamamasıdır. Son olarak da devlet dışı silahlı örgütlerin veya terör örgütlerinin devlet otoritesinin yanında söz konusu ülkelerde zemin ve güvenli yaşam alanı bulabilmesidir.

Birinci sonuç açısından Irak ve Lübnan örneklerine baktığımızda şöyle bir tablo söz konusudur. Irak’ta 2003’te Saddam rejiminin yıkılmasının ardından yaşanan Şii-Sünni, Arap-Kürt çatışması örnek verilebilir. Lübnan’a baktığımızda da kuruluşundan itibaren Müslümanlar ve Hıristiyanlar, sonrasında Şiiler ve Sünniler arasında yaşanan çatışmalar, 1975 yılında başlayarak 1990 yılına kadar devam eden farklı dinsel gruplar arası iç savaş örnek olarak verilebilir. Siyasal istikrarsızlık açısından bakıldığında Irak’ta 2003 sonrasında gerçekleştirilen seçim süreçleri son derece sıkıntılı geçmekte ve bir şekilde seçim süreci atlatılsa da hükümet kurma aşaması çok uzun süreler alabilmektedir. Son Meclis seçiminin ardından Irak hükümetinin kurulması neredeyse bir yılı bulmuştur. Aynı şekilde Lübnan’da da hükümetler her zaman çok zor kurulmaktadır. Bunun yanı sıra kurulan hükümetler güçlü olmadığı için uzun süreli olamamaktadır. Geniş koalisyonlar şeklinde kurulan hükümetlerin yaşam süresi de sınırlı olabilmektedir. Üçüncü sonuç açısından hem Irak hem de Lübnan’ın bölgede dış güçlerin etkisine son derece açık oldukları görülmektedir. İşgal sonrası Irak’a bakıldığında ülke bölgesel ve küresel aktörlerin oyun alanına dönüşmüştür. Söz konusu ülkeler bölgesel rekabetlerini Irak üzerinden yürütmektedir. Irak’ta Şiiler İran, Sünniler Suudi Arabistan tarafından desteklenmektedir. Türkiye Irak’taki güç boşluğunu doldurmak için ülke siyasetinin şekillenmesinde daha etkin bir rol üstlenme çabasıdadır. Lübnan’da da keza aynı şekilde her bir dinsel grup bir dış gücün koruma şemsiyesi altında içerdeki konumunu güçlendirme arayışındadır. Şiiler yine İran tarafından desteklenirken Sünniler Suudi Arabistan tarafından desteklenmektedir.

Hıristiyanlar Batı ile yakın ilişki içindeyken Suriye ülkenin geneli üzerinde etkinliğe sahiptir. Suriye'nin etkinliği iç savaş yılları ve sonrasında en üst noktaya kadar ulaşmıştır. Türkiye de Lübnan siyasetinde önemli bir aktör olma yolunda ilerlemektedir. Dolayısıyla merkezi otoritenin zayıf olduğu her iki örnekte görüldüğü üzere dış etkiye ve müdahalelere açık bir ortam oluşmaktadır. Federalleşme veya bölünme açısından bakıldığında işgal sonrası Irak son derece çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. Kuzey Iraklı Kürtler 1991 sonrasında de facto olarak kazandıkları otonom konumu 2003 işgali sonrasında yasallaştırmıştır. Federal bölge talepleri kuzey ile sınırlı kalmamış halen güneyde ve orta kesimde bazı vilayetler kendi bölgelerini kurma yönünde talepte bulunmaktadır. Irak resmi olarak federal bir ülke haline gelmiş ve sürecin ilerde toprak bütünlüğünün korunamaması ve parçalanmayı gündeme getirmesi riskini taşıdığı görülmektedir. Lübnan'da da aynı şekilde pratikte her bir dinsel grubun kendi yaşam alanını kontrol ettiği bir durum söz konusudur. Libya'da da Kaddafi sonrasında acaba ülke Doğu ve Batı olmak üzere ikiye bölünür mü tartışmaları yürümektedir. Beşinci sonuç olan devlet dışı aktörlerin varlığı açısından baktığımızda Lübnan'da ulusal ordudan daha güçlü konumda olan Hizbullah örgütünü görmekteyiz. Irak'a baktığımızda her ne kadar yasal olsa da Kürtlerin peşmerge kuvvetleri varken Şiilerin Bedr Tugayları gibi devletten bağımsız kendilerine ait silahlı milis güçlerinin olduğu görülmektedir. Devlet dışı silahlı örgütlerin yanı sıra terör örgütleri de merkezi otoritenin zayıf olduğu bu ülkelerde kendine güvenli alan bulabilmektedir. Örneğin Irak'ta El Kaide'nin 2003 sonrasında kazandığı etkinlik. Kuzey Irak'ta

PKK terör örgütünün kendine yaşam alanı bulması örnek olarak verilebilir. Aynı şekilde Lübnan'ın 1980'ler 90'lar boyunca PKK ve diğer birçok terör örgütüne ev sahipliği yapıyor olması çarpıcı örneklerdir.

Dolayısıyla bu örnekleri temel alarak Suriye'nin geleceğine ilişkin öngöründe bulunduğumuzda olumsuz bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Bu olumsuz tablonun da Türkiye açısından riskler taşıdığını düşünüyorum.

Irak ve Lübnan örneklerinin gösterdiklerinden Suriye'ye geçecek olursak; olası bir dış müdahale, ani rejim değişikliği ve zayıf merkezi otorite idaresi altında şöyle sonuçlar doğması muhtemeldir. Birinci sonuç açısından bakıldığında Suriye'de ciddi bir Sünni-Arap Alevi çatışması yaşanması ihtimal dahilindedir. Hatta mevcut durumda ülkede bir iç savaş ortamının yaşandığını ve yapının çökmesi ile bunun daha geniş kesim ve coğrafyalara yayılması ihtimali söz konusudur. Irak'ta işgal sonrasında Hıristiyanların maruz kaldığı saldırıların benzerlerini Suriyeli Hıristiyanların da yaşaması mümkündür. Irak'ta işgal öncesinde önemli sayıda Hıristiyan nüfus varken şu anda büyük bölümü terör saldırıları nedeniyle başka ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır. İkinci olarak dış müdahale ve etkiye açık bir ülkeye dönüşme olasılığından bahsetmiştik. Suriye'de rejim ani olarak çökerse yeni Suriye'nin de hem bölgesel güçler hem de bölge dış küresel güçler açısından yeni bir oyun alanına dönüşmesi son derece olasıdır. Kendi toplumsal birliğini sağlayamayan ve güçlü merkezi otorite tarafından güvenliklerini sağlayamayan gruplar aynen Irak ve Lübnan'da olduğu gibi dış destek arayışına yönelecektir. Merkezde doğan boşluk bölgesel ve küresel aktörler

tarafından doldurulmaya çalışılacaktır. Ayrıca bu aktörlerin bölgesel rekabetlerini Suriye üzerinden yürütmeye çalışacaklarını da söyleyebiliriz. Bu da Irak ve Lübnan'da olduğu gibi hem siyasal hem de güvenlik anlamında istikrarsız bir ortamın oluşmasına neden olacaktır.

Irak ve Lübnan tecrübelerinin öğrettiği bir diğer sonuç federalleşme ve siyasal ve toprak bütünlüğünün korunamamasıdır. Suriye de bu açıdan uygun toplumsal ve siyasal bir zeminin olduğunu söylemek gerekmektedir. Her ne kadar etnik-mezhepsel gruplar tamamen birbirlerinden ayrılmış biçimde yaşamıyor olsalar da belli grupların yoğunlaştıkları vilayetler bulunmaktadır. Örneğin Kürtler ülkenin kuzeyi ve kuzeydoğusunda yoğunlaşmıştır. Araplar, Türkmenler ve Ermeniler ile iç içe yaşasalar da kendilerinin nüfus çoğunluğuna sahip olduğu bu bölgelerde özerklik kazanma çabası içinde oldukları görülmektedir. Birçok Suriyeli Kürt siyasal hareketi bu talepleri gündeme getirmektedir. Bu da Kuzey Irak benzeri yeni bir otonom bölgenin ortaya çıkmasına neden olabilir. Örneğin Dürziler ülkenin güneyinde yer alan Süveyda vilayetinde yoğunlaşmış durumdadır. Ülkede bir otorite zafiyeti olursa burada da ayrı bir bölge oluşturma çabası kendiliğinden doğacaktır. Arap Aleviler kendi güvenliklerini sağlamak için yoğun oldukları Batı sahil şeridine çekilerek bir güvenli bölge oluşturmak isteyebilirler. Bu tarz bir yapılanmanın tarihsel geçmişi de bulunmaktadır. Fransız mandası döneminde Suriye; Arap Alevi Devleti, Dürzi Devleti, Şam Devleti, Halep Devleti, Büyük Lübnan Devleti, İskenderun Sancağı şeklinde altı ayrı parçaya bölünmüştü. Yani sonuç olarak merkez zayıfladıkça merkez-kaç kuvvetler güçlenecek ve

manda dönemi Suriyesine benzer bir federal yapı ortaya çıkabilecektir.

Rejimin çöküşünün Suriye bağlamında doğurabileceği son sonuç devlet dışı silahlı grupların ortaya çıkması ve terör örgütlerinin yaşam alanı bulabilmesidir. Suriye'de ulusal ordunun ve güvenlik birimlerinin Irak'ta Baas benzeri ani çöküşü her bir grubun kendini korumak için silahlanma yolunu seçmelerine neden olacaktır. Irak'ta Baasçıların zaten devlet aygıtını ellerinde tutmalarından dolayı silahlı olması gibi Suriye'de Arap Aleviler ve mevcut silahlı örgütler, kişiler bu konumlarını gayri meşru yollardan sürdürme arayışında olacaktır. Güvenliklerini sağlama çabasındaki diğer etnik ve mezhepsel gruplar da kendi silahlı milis kuvvetlerini kurmak isteyecektir. PKK lideri Murat Karayılan'ın Suriyeli Kürtlere yönelik olarak şimdiden "öz savunmanızı geliştirin, silahlanın" şeklindeki telkinleri bu bağlamda düşünülebilir. Bu durum, ulusal ordunun çöktüğü ve her grubun kendini korumaya çalıştığı iç savaş öncesi Lübnan'ına benzer bir ortama zemin hazırlayacaktır. Irak'ta işgal sonrasında El Kaide ve PKK'nın kendine yaşam alanı bulması gibi Suriye'de kaos ortamı da Selefi gruplar ve PKK'nın yeni güvenli bölgeler ve mücadele alanları oluşturmaya yol açabilir. Bu öngörünün temelinde de hali hazırda Suriye'de güçlü olmasa da Selefi grupların belli bir zemine sahip olması ve Suriyeli Kürtler arasında PKK'nın etkin oluşu, 1980'ler ve 1990'lar boyunca PKK'nın Suriye'de faaliyet göstermiş olması yatmaktadır.

Bütün bu faktörleri bir araya getirerek Türkiye açısından değerlendirme yaptığımızda şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Her şeyden önce eğer bu tespitler doğru ise "yeni Suriye"

Türkiye açısından fırsatlardan ziyade riskler sunmaktadır. Fırsat açısından bakıldığında yeni Suriye'nin İran'dan ziyade Türkiye'ye daha yakın olması olasılığı mevcuttur. Ancak her şeyden önce siyasal ve toprak bütünlüğünü kaybetme riski Türkiye'nin güvenlik kaygılarını artıracaktır. Bölgede istikrar arayışındaki Türkiye sınırlarında istikrarsız bir siyasal yapı ile yüzleşecektir. İstikrarı sağlamak için şu anda Irak'ta ve Lübnan'da yaptığı gibi yoğun mesai verecek ve enerjisini harca-yacaktır. Siyasal istikrarsızlık ve zayıf devlet, güvenlik ortamını bozacak ve bu şiddet dalgası Türkiye'nin sınır bölgelerini etkileyebilecektir. Güvenliğin olmaması ekonomik riskleri de beraberinde getirecektir. Hali hazırda Türkiye Ortadoğu'ya ticareti açısından en müsait hat olan Suriye'ye alternatif rotalar bulmaya çalışmaktadır ki bu şimdiden maliyetleri artırmaktadır. Güvenliğin olmadığı bir ortamda sosyal, siyasal, ekonomik entegrasyon süreci yürütülemeyecektir. Ancak diğer taraftan Suriye'de ayaklanma öyle bir boyuta ulaşmıştır ki Esad rejiminin yıkılması kadar varlığını devam ettiriyor olması da ülkede istikrarsızlık kaynağı olmaya başlamıştır. Dolayısıyla Suriye'de statükonun sürdürülebilir olmadığı ortadadır. Türkiye açısından en tercih edilen "demokrasiye barışçıl geçiştir." Bunun bir şekilde sağlanması hem rejimin ani çöküşünün yaratacağı riskleri hem de rejimin değişmeden hayatını sürdürmesinin yaratacağı riskleri minimize edecektir. Ancak bu olasılık Suriye yönetiminin uzlaşmaz tavrı ile ne yazık ki her geçen gün zorlaşmaktadır. Esasen Türk dış politika karar alıcıları baştan itibaren bunu sağlamaya çalıştılar ancak Suriye tarafının geri adım atmaması nedeniyle başarısız oldu. Bundan sonraki süreçte barışçıl geçiş açısından Türkiye'nin Suriye konusunda İran ve Rusya ile

de bir inisiyatif geliştirmesi mümkün olabilir. Zira bu aşamadan sonra artık Esad yönetimini ikna edebilecek iki aktör olarak bunlar kalmış durumdadır. Yaptırımlar, baskı politikaları, izolasyonun sonuç üretmesi artık zayıf ihtimaldir.

Ben sözlerimi burada sonlandırıp daha farklı merak edilen konuları soru-cevap kısmına bırakıyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Sencer İMER:

Şimdi konuşmaların sonuna geldik. Şimdi eğer sizin sorularınız varsa onlara cevap vermek suretiyle bazı konular derinleştirilebilir.

Katılımcı:

Arap Baharı mı Ortadoğu kışı mı başlık çok güzel olmuş. Çünkü bir tarafta baharın verdiği güzellikler bir tarafta da kışın verdiği zorluklar. Tabi bu zorluklar Türkiye'ye karşı. ABD kurulduğu zaman dünyaya misyonerler yolladı. Amaçları bu ülkelerde ABD'nin menfaatlerine yarayacak şeyleri bulmak ve bu menfaatleri ele geçirmek için orada ne gibi yanlışlıklar olduğunu tespit etmek. Bilgay Bey, Irak'taki etnik yapılardan bahsetti. Oytun Orhan da Suriye'deki etnik yapılardan bahsetti; ama Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde Ermeniler, Kürtler, Nasuriler, Süryaniler ve Kürtler var. Acaba bunlar hakikaten birbirleriyle sıkı bağ içerisinde mi yoksa azıcık bir şey de dağılabilecek durumda mı? İkincisi, Birinci Irak Harekâtı 55 milyar dolara mal oldu. ABD, bu parayı Japonya'dan 10 milyar dolar, Almanya'dan 6, Fransa'dan 7, İngiltere'den 8 milyar dolar aldı. Şimdi Avrupa'ya baktığımızda de-

mokrasinin beşiği diyoruz ama Mussolini, Hitler vardı. 2011'de Tunus'ta, Libya'da, Mısır'da birdenbire bir şeyler oldu. Yemen'de de bazı olaylar oluyor. Libya'da ise farklı bir durum söz konusu. Öyle yollar, barajlar yapılmış ki. Orada korkunç bir yatırım yapılmış. ABD'nin 1910-1990 stratejisi acaba dünya kaynaklarını nasıl etkileyecek? Şimdi bir şey söyleyeceğim. Japonya'nın bir çok denizde donanması var, deniz yoluna tamamen hakim. Şimdi her şeye baştan bakıyoruz. ABD ne diyorsa o oluyor bana göre.

Sencer İMER:

Şimdilik...

Katılımcı:

Ben arkadaşların sorduğu soruya yakın bir şey soracağım. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde halklar yönetilemiyor, yöneticiler de yönetemiyor. Bunun sonucunda ortaya bir kaos çıkıyor; çünkü idareyi ele alabilecek güçlü bir parti yok. Buradaki devletleri görüyoruz ki kendi iradeleri dışında bir yönetime sahip oluyorlar. Türkiye bugün dış borçları çok olan, işsizliği son derece yüksek ve çeşitli siyasi ve ekonomik problemleri olan bir ülkedir. Acaba Türkiye, gelecek dönemlerde bir kış yaşayabilir mi? Dediğiniz 2005'te Danimarka'da Arap Baharı'ndan bahsedilmiş. Acaba o Arap Baharı ya da Ortadoğu kışı bize gelecek mi?

Katılımcı:

Türkiye'nin bölge ülkelerle ilişkileri nasıldır, bunlarla ilgili bir politikası var mı? İkinci soruyu Tuğba Hanıma soracağım. Irak'ta Urmiye Gölünün kuruması sonucunda ekolojik felake-

tin sonucunda bölgede yaşanan Türklerin nasıl bir döneme gireceği ve Fars yönetimi tarafından Farslaştırma yaşanacağı şüphesiyle bizim ne yapabileceğimiz üzerine soru soruyorum.

Katılımcı:

Bölgede İran gerçeği var. Daha doğrusu Şii baskısı var diyelim. Ortadoğu'da bir halk mücadelesi var. Şuanda mücadeleye eden halkın Sünni olduğunu görüyoruz. Arap yarımadasında Sünnilerin ağırlığı olduğunu görüyoruz. Fakat bu değişim sürecinde Şiiilerin Ortadoğu'daki ağırlığını, bu durumun İsrail ile olan alakasını ve iki ülkenin ilişkisine dair yorumlarınızı rica edeceğim.

Sencer İMER:

Şimdi cevap kısmına geçiyoruz. Oytun Bey sizinle başlayalım. Buyurun.

Oytun ORHAN:

Benim konuşmamda "Ortadoğu'daki değişimlerin birden bire olduğu" anlamı çıktıysa bir yanlışlık var. Bu değişim talebi uzun yıllardır var ama batı "Ortadoğu'da istikrar ve demokrasi" ikileminde hep istikrardan yana tavır almıştı. Dolayısıyla buradaki rejimlerin yapısını çok fazla önemsemedi. Ve buradaki otoriter yapıları sırf istikrar uğruna toplumsal talepleri bastırma konusunda destekledi. Libya'daki Bin-gazi merkezli ayaklanmanın tarihsel geçmişi var. Suriye'ye bakacak olursak insanların 70'lerde ayaklandığını ve "Hama Katliamı" adıyla anılan 30 bin kişinin öldüğü olaylar yaşandığını görürüz. Tabi o dönemde koşullar bambaşkaydı. Koşullar nedeniyle bu ayaklanmalar hep bastırıldı ve değişim sağlanması mümkün olmadı. 2000'lerin başında yine Suriye'de muhalif hareketler oldu. Suudi Arabistan'da

Şiiler ayaklandı. Mısır'da Müslüman Kardeşler çok uzun yıllardır mücadele vermekte. Dolayısıyla bu ayaklanmaların bir geçmişi vardır. "ABD her şeyi kontrol ediyor" gibi bir algılanmaya katılmadığını da belirtmek istiyorum. ABD'ye sorsanız muhtemelen "Mübarek'in gitmesini istemiyoruz" derlerdi. Mübarek rejimi İsrail'in bölgedeki güvenliğini sağlayan en önemli rejimdi. Mübarek'ten sonra, Mısır'da Müslüman Kardeşler ve Selefilere güç kazanmaya başladı. Mümkünse yeni Mısır'ı İsrail açısından az sorun yaratma noktasına getirmeye çalışıyorlar. Mesela Bahreyn'e sızdıran olaylar. Bu durumda ABD'nin tavrı tersine döndü. Oradaki Şiilerin bastırılması için yönetime destek verdi. Yani Amerika bu olayların nereye gideceğini öngöremediği gibi bazı ülkelerde istemediği sonuçlarla yüzleşmek zorunda kaldı. ABD'nin en fazla değiştirmek istediği ülkelerin başında muhtemelen İran geliyor. Ama henüz İran'da bir şey ortaya çıkmış değil.

Arap Baharı Türkiye dış politikası açısından, Türkiye'nin batıyla daha sıkı işbirliği içerisinde olduğu bir dönem başlattı. Örneğin Suriye meselesinde, Türkiye'nin ABD'yle yakın işbirliği dikkat çekmekte. Tabii bu siyasi bir karardır. Benim kanaatime göre Türkiye, şuan ki dış politikasında batıdan farklı bir tutum izlemekte. Suriye konusunda batı daha hızlı adım atarken Türk karar alıcılar daha temkinli davranıyorlar. Türkiye'nin istediği barışçıl bir geçiş. Gerçek anlamda bir demokrasi kurulmadan Suriye'de istikrar sağlanamayacak. Ve Suriye'nin istikrarı Türkiye'nin çıkarları açısından son derece önemli. Türkiye hala bu istikrar ortamının sağlanması için rejimin önderliğinde bir geçiş süreci yaşanması adına çabalamakta. Kaygılarınızda haklısınız. Suriye'de ortaya çıkacak bir bölünme Türkiye'yi de olumsuz etkileyecektir.

Suriye'deki ayaklanmanın çok önemli bir boyutunu mezhepler oluşturmaktadır. Hama, Humus, İdlib gibi vilayetler hep Sünni çoğunluğun yaşadığı vilayetler. Ortadoğu'nun genelinde yaşanan değişim ile İran, İsrail, ABD arasında yaşanan rekabetin doğrudan bağlantılı olduğunu görmek lazım. Irak'ta yaşanan değişim Sünni azınlığın Şii çoğunluk üzerindeki iktidarına son verdi ve Şii çoğunluk iktidara taşındı. ABD Irak Şiiliğinin İran'dan farklı olacağını düşündü ancak Irak İran'ın etki alanına girdi. Bu ABD'nin bölgede öngörmediği bir durumdu. İran'ın etkinliğini Şiiler üzerinden bölge geneline yaydığı yeni bir bölgesel ortam oluştu. Bence ABD bu hatasını Suriye ve diğer bölge ülkeleri üzerinden telafi etmeye çalışıyor. Çünkü ABD, Suriye'de çoğunluk Sünni Arapları iktidara taşıyarak İran-Suriye ittifakını sonlandırabileceğini ve güçlenen İran'ın önünü kesebileceğini düşünüyor. Böylece bölgedeki Şii-Sünni çatışmasında Sünnilerin lehine bir güç dengesi yaratabiliriz fikri hakim bana göre. Bu da ABD'nin Suriye'deki değişimi desteklemesinin arka planındaki en nedenlerden diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Nebahat TANRIVERDİ:

Bende Oytun Hocam'ın değindiği konu hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Tunus'ta başlayan değişimler birden bire mi oldu? Biri düğmeye bastı ve Tunus, Mısır, Libya ve diğer Ortadoğu ülkeleri ayaklanmaya başladı. Aslında konuşmamda değimdim ama süre kısa olduğu için ayrıntılara inemedim. Genel algı, "Tunus gibi bir devlet oldu. Ve o birden olan devlette insanlar birden ayaklandı" şeklinde. Bu insanlar için o ülkenin tarihi 2011, öncesine dair bilgileri yok. Ama yakın tarihe bakacak olursak Tunus'ta

özellikle 2005 sonrasında çok ciddi ayaklanmalar olduğunu görüyoruz. 1984 yılından itibaren "Ekmek Ayaklanmaları" gibi ekonomik ayaklanmalar zaten var. 2008 ve 2010 yılı içerisinde Nisan, Mayıs, Haziran aylarında ekonomik anlamda az gelişmiş güney bölgelerde meydana gelen ayaklanmalar söz konusu.

Mısır'a bakacak olursak Kifaye ve 6 Nisan Hareketi 2000'li yıllardan itibaren bu ülkelerde faaliyet göstermektedir. Bunlar barış yanlısı aktivistler ya da sendikalar. Uzun süredir eylemler yapmaktalar. Birçok üyeleri tutuklanmış. Mesela Mısır'da yapılan genel seçimlerde de şiddet olayları yaşanmıştı. 120 siyasi isim tutuklanmıştı. Mısır'da yaşananlardan iki ay gibi kısa bir süre önce yapılan seçimlerde Mısır nüfusunun %70'i sandığa gitmedi. Çünkü sandıktan çıkacak sonucu az çok tahmin ediyorlardı. Siyasilere karşı güvensizlik uzun yıllardan beri mevcuttu. Libya'da parti yasağı, partililik yasağı. Libya'da 1993 yılından beri halk hareketleri mevcut. Yani hiçbir şey birden bire olmadı. Buradaki insanlar rutin olarak ayaklanmaktaydılar.

Sonuç olarak bu ülkelerdeki hiçbir değişim 2011 yılında başlamadı. Daha öncesinde de ayaklanmalar mevcuttu. ABD'yle ilgili ise insanlar çeşitli senaryolar ortaya atıyorlar. Haklılar çünkü enerji, su siyasi dengeler açısından çok önemli bir bölgeden bahsediyoruz. Dolayısıyla büyük devletlerin bu bölgede önemli politikalar üretmesi kaçınılmaz. Ancak ortaya çıkan tabloya baktığımızda istikrar açısından en dikkat çeken yer Tunus. Burada seçimler yapıldı ve koalisyon hükümeti göreve başladı. Ama Tunus'ta petrol yok, doğalgaz yok. Tüm ekonomisi turizm gelirlerine bağlı. Yani mevcut çıkarların hedefi olabilecek bir ülke değil. Ama diğer yandan Libya ve Mısır

uzun yıllardan beri ABD'yle çok yakın ilişkilere sahip. Kaddafi'nin ABD'yle geliştirdiği ilişkiler çok hassas ve yakın. Hocam Wikileaks belgelerinden bahsetti. Bu belgelerde de ilişkilerin ne derecede olduğu anlaşılıyor. Mısır'ın ordusu zaten ABD tarafından askeri anlamda desteklenmekte. Oytun Hocam'ın da az önce söylediği gibi Mısır ve Libya'da yıkılan hükümetlerle ABD yakın ilişkilere sahip. Yani ABD bu ülkelerdeki ittifaklarını kaybetti. Benim şahsi kanaatim geçiş dönemleri diğer ülkeler için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmekte. Özellikle Mısır üzerinde Körfez Ülkeleri ve Avrupa nasıl politikalar gerçekleştirecek? Yani bunu tek yönden yönlendirilen bir süreç gibi algılamaktansa pek çok gücün bölgede kendi çıkarlarını korumaya çalıştığı ve geçiş sürecini uzatarak istikrarsızlığı yükselttiği bir süreç olarak algılamakta fayda olacağını düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Bilgay DUMAN:

Ben Türkiye'nin Irak'a yönelik önceliklerinden biraz bahsetmek istiyorum. Türkiye'nin 2003 sonrasında bölgedeki terör örgütü PKK'nın Irak'taki bölünmeyle etkinleşmesi korkusu ortaya çıkmıştı. Türkiye'nin bölgedeki doğal rakibi olan İran'ın bölgede etkisinin artması ve daha da önemlisi Irak'taki ABD varlığı Türkiye'nin önceliğine ilişkin maddelerdi. Türkiye, Irak'ta 2003 sonrasında değişen dengeler sebebiyle 2007 yılına kadar etkin bir politika uygulayamadı. Irak'ın iç sıkıntıları, güvensizleşmiş ortam, dış güçlerin müdahalesi etkin bir Türkiye olmamasının nedenleridir. Ama Türkiye bu sürecin içinde kalmaya çalıştı. Irak'ta demokrasiye destek verdi. Seçimlerde Sünni grupların katılımını sağladı. Anayasayı

destekledi. 2003'ten sonra Arap ülkeleri de dahil olmak üzere Irak'ta açık kalan tek büyükelçilik Türkiye'nin idi. 2007'den sonra bölgedeki değişimler ve ABD'nin stratejisinde meydana gelen değişimlerle Türkiye'nin yavaş yavaş sürece dahil olmaya başladığını görüyoruz. Bu süreç içerisinde Türkiye Irak politikasını oldukça geliştirdi. ABD ve Türkiye'nin Irak'taki stratejilerinde ve çıkarlarında paralellikler olduğunu söylemek mümkün. Çünkü Türkiye Irak'ta bütüncül bir yapıyı savunmuş ve Irak'taki bölünmenin karşısında durmuştu. 2009 sonrasında Irak'taki yerleşmenin önüne geçilmeye çalışıldı. Türkiye'de bunu destekledi ve güçlü bir merkezi yapılanma istedi. ABD askerlerinin çekilmesi sonrasında Irak'taki gündemlerden biri "Irak'ın bölünmesi yeniden gündeme gelir mi?" olacak. Türkiye'nin bölgedeki genel dış politika konseptine bakıldığında M. Kemal Atatürk'ünde dediği gibi "Yurtta sulh, cihanda sulh" prensibiyle hareket ettiğini görürüz. Bu prensip hem ülkelerin içişlerine karışmamayı meydana getiriyor hem de bölgedeki işbirliğine önem veriyor. Bölgede her ne kadar hükümetler değişse bile genel dış politika anlamında Türkiye'nin işbirliğine önem veren taraf olarak algılandığını düşünüyorum. Bu açıdan Türkiye önümüzdeki süreç içerisinde Irak'taki ayrılmış durumda düşünüldüğünde yeniden işbirliğini ve uyum sürecini destekleyecektir. Tabi ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle beraber ortada büyük bir güç boşluğunun dolacağı gerçektir. Bu güç boşluğunun hem iç politika anlamında hangi boyutlarda olacağı hem de bölge güçlerinden özellikle İran'ın ve Suriye'nin etkisinin ne derecede olacağını Türkiye'nin bölgede izleyeceği siyasette etkili olacağını düşünüyorum.

Bir diğer önemli nokta terör örgüt PKK'nın Irak'taki faaliyetleri. Türkiye bu konuda yine başının çaresine kendi bakmalı. Ne Irak'taki merkezi yönetin ne de Irak'ın Kuzeyindeki Bölgesel Kürt Yönetimi PKK'yla mücadele edebilecek durumda değil. Bu hem iç siyasi yapılarından hem de gerçekten güçleri olup olmadığının bilinmemesinden kaynaklanan bir durum. Irak'ta şuan ciddi bir güvenlik boşluğu var. Ve halen politik istikrar sağlanabilmiş değil. Aynı şekilde kuzeyde de dengesizlikler var. Kürt bölgesinde muhalif olaylar başladı. Bu nedenle Türkiye mümkün olduğunca bölgesel işbirliğine ağırlık vererek çözüm aramalı diye düşünüyorum.

Şiilikle ilgili soruda ben Oytun Bey'le aynı düşünmüyorum. Oytun Bey Irak'taki Şii yapılanmanın İran'a fırsat yarattığını söyledi. Şiiliği biz hep tek bir durum gibi düşünüyoruz. Ancak Şiiliğin yapısına bakıldığında iki farklı temel görüş vardır. Bu yaklaşımlardan birisi Kum Havzası'nın diğeri de Irak'ta bulunan Nəcəf Havzası'nın yaklaşımı. İran'daki yapıya bakıldığında din adamlarının velayeti fakih yapısına sahip olduğunu görürüz. Ama Irak'taki yapı din adamlarının siyasetten uzak durmasını ve sadece dini işlerle uğraşmasını düşünen halde. Irak'a baktığımızda Şiiliğin hep İran'dan kaynaklandığını düşünürüz. Ancak Şiilik İran'dan değil Irak'tan, Nəcəf topraklarından çıkan bir olgudur. Ve Şiiliğin temel varsayımları, temel olguları ve din adamları Irak'tadır. İran'daki birçok din adamı Iraklıdır ve Nəcəf öğretisi tarafından yetiştirilmiş insanlardır. Ben ABD'nin Irak'taki Şiiliğe destek verdiğini düşünüyorum ve bu destek doğrultusunda da İran karşısında yeni bir devlet oluşturulmaya çalışıldığını düşünüyorum.

Son olarak her şeyin ABD'den kaynaklandığının düşünülmesine bende katılmıyorum. Tamam, ABD süreçlere yön vermeye çalışmaktadır. Ama Türkiye'de bu kadar etkili olabilecek mi? Biz Ortadoğu ülkelerinde bugün yaşananları çok uzun zaman öncesinde yaşadık. 60'larda 70'lerde bu ayrışmaları yaşadık. Türkiye'deki temel ortak değerlerin üretilmiş olması ve ötekileştirmeyi yapmamış olmamızdır. Bu nedenle Türkiye'deki toplumsal dinamik bunlara izin vermeyecektir. Teşekkür ederim.

Hasan KANBOLAT:

Aslında bugün Edremit'te Arap Baharı'nı tartışmak son derece önemli. Çünkü 2000'li yıllara kadar dış politika Türkiye'de devlet tekelindeydi. Devlet dışı örgütlerin dış politikayı rahat rahat inceleme ve tartışma imkanı yoktu. Böyle toplantı salonlarında oturup böyle konuşmayı hayal bile edemedik. Ama artık Türkiye'de de bizim gibi genç düşünce merkezleri ortaya çıkmaya başladı. Sizler gibi aydınlarla buluşabiliyoruz. Bir tatil gününde yaklaşık 100 kişi 3 saattir bu meseleyi ele alıyor. Ve farklı görüşlere rağmen demokratik bir ortamda tartışabiliyoruz. Bu Türkiye'nin geldiği noktayı bize göstermektedir.

Urmiye'yle ilgili bende birkaç şey söylemek istiyorum. Sovyetlerin dağılması sırasında, 1980'li yıllarda Orta Asya'da Aral Gölü'nün kuruması buradaki milliyetçi hareketler için motive güç olmuştur. Bu şuan İran'da Urmiye Gölü'nde de yaşanmaktadır. Bu mesele yavaş yavaş Türk milliyetçi hareketlerini artıran bir mesele haline gelmektedir. Türkiye'deki demokrasi ve Ortadoğu'daki demokrasiye baka-cak olursak, Türkiye'deki demokrasi hareketi 1840'lı yıllarda başlamış-

tır. 1840'lı yıllardan itibaren vatan-daşlar sandığa gitmeye başlamıştır. Ortadoğu'da demokrasiden söz edemeyiz. Örneğin Suriye'ye baktığımız zaman Suriye'de 250 sandalyeli parlamentoda Baas Partisi 135 sandalyeyi alıyor. Sonra diğer muhalefet partilerine ne kadar verileceğini belirliyor. Bizim istemediğimiz rejimlerin diğer ülkelerde kalmasını istemek bana doğru gelmiyor. Ama bu ülkelerdeki liderlerin gitmesi o halkları özgürleştirecek mi? Bunu iddia etmiyoruz tabi. Ama şuan varolan rejimlerin halktan koptuğunu görmek lazım. Ki bu hareketler bundan dolayı çıkmaktadır. Bu süreç belki 10 yılda bile bitmeyecektir. Ama sonuç olarak insanlar daha refah içerisinde daha rahat bir yaşam için çalışıyorlar.

Son olarak Irak modeliyle ilgili bir şey söyleyeceğim. Tüm arkadaşlarımızın vurgu yaptığı gibi Irak'ta yeni bir model kuruldu. Irak'taki demokrasi modeli sınıfsal ayrımlara dayanmıyor. Etnik, dini ve mezhepsel ayrımlara dayanıyor. Yani Şiiilerin, Sünni Arapların, Kürtlerin, Türkmenlerin partisi var. Milliyetçi, işçi gibi ayrımlar yok. Bu süreç uluslaşmanın ve milletleşme adına tehlikeli bir süreçtir. Parçalanmayı getirir. Teşekkür ederim.

Sencer İMER:

İlk olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti gelenekleri ve tarihi gelişimi itibarıyla sınırları cetvelle çizilmiş ülkelerden farklı bir ülkedir. Bu milletimizin genetiğinde olduğu kadar tarihinde ve şuurunda da mevcuttur.

Ülkelerin içerisinde olan olaylar hiçbir zaman oradaki halk gruplarının başarısı ve hareketi olmamıştır. Daima dışarıdaki kuvvetler, menfaat grupları ve lobiler bu durumu istedik-

leri çizgiye sokmaya çalışmıştır. 21. asır özellikle lobilerin artan medya ve ekonomik güçleri sebebiyle, para ve menfaat dağıtmak suretiyle, interneti ve wikileaks'ı kullanmak suretiyle bu durum için iyi bir örnektir. George Mason Üniversitesi, Amerika'nın en tanınmış üniversitelerinden biridir. Bundan 1 ay kadar önce Washington'daydım. Ve orada Türkiye için yapılan çalışmanın ne safhaya geldiğini gördüm. Matematik modellerle gelecekte olan şeyler simule edilerek ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Sonrasında bunlara göre gerekli tedbirler alınmaya çalışılmaktadır. Ülkeler içerisindeki ana çalışmalar ise bu istikamette kullanılmaktadır. Pentagon'da bunu kullanmaktadır, Dışişleri Bakanlığı da bunu kullanmaktadır, Ekonomi Bakanlığı da bunu kullanmaktadır. Bunu yapan sadece ABD'de George Mason değildir, diğer Avrupalı dostlarımızda bunu yapmaya çalışılmaktadır. "Biz neredeyiz?" dersiniz, biz henüz bu safhada değiliz. Olabilecek olayları önce simülatif olarak yapabilmek için ideolojik yaklaşımlar yerine gerçek, de facto etki ve kuvvetleri görmek lazım. Burada ABD bir menfaati, bir grubu temsil etmektedir. Ve bu gücü az önce anlattığım gibi tutmaya çalışıyor. Bunu tutarken de yapması gereken işler var. Bunu ekonomik araçlarla da basın yayın organlarıyla da gerekirse seçimlerde belli grupları destekleyerek de yapıyor. O halde güç Platon'un ifade ettiği gibi "daha iyi yaşamak için" kullanılır. Birileri Kaddafi'nin üstüne çıkıp naralar atarak bir iş yaptığını zannediyorsa o bir zavallıdır. Bu zavallılara yardımcı olan düşünce adamları da vardır. O halde bu ülkelerin içerisindeki hadiseleri zannedildiği kadar büyütme yanlış olacaktır. Tüm kuvvetler değerlendirilmeli ve o ülkenin içerisindeki kuvvet merkezlerinin de hangi esasa dayanarak bu işi yürüttüklerini analiz etmelisiniz.

Peki, Türkiye ne yapacak? Türkiye'nin hareket az önce anlattığım sebeplerle hem var hem yok. Mavi Marmara Gemisi, Türkiye'nin kendi girişimi olarak Filistin'e gönderildi. ABD kendi çıkarlarına ters düşen İsrail içinde dövmeyeceği şahinleri, Türkiye'nin Mavi Marmara'sıyla yola getirmiştir. ABD'nin dış politikası önümüzdeki dönemde değişecektir. Bunun nedenleri,

1. Çin'in ABD'yi yakalama hızı artmıştır.
2. Pasifik'te kendine bağlı olarak gördüğü Japonya, Güney Kore ve Tayvan artık güvenilir partnerler olmaktan çıkacak ve Çin tarafına kayabilecektir.
3. Önümüzdeki 30-40 sene içerisinde petrol kaynaklarının güvenemediği bölgeye akmaması için Irak ve Afganistan'ı kontrol altında tutması lazım. Afganistan'a hakim olan ABD, güneyde Hindistan'a, doğuda Çin'e, kuzeyde Orta Asya'ya, batıda da İran'a hakim olur. Karabağ'da bu konumdadır ve orayı Ruslar elinde tutmaktadır. Çin'in hızla ilerlediği bir gerçektir. Ve bu durumda Türkiye'ye olan ihtiyaç artmıştır. Şu halde ABD, Türkiye'yle çok yakın ilişkiler kuracaktır. Türkiye, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Rusya arasında olabilecek bir ittifak Çin'in bu taraf akışını durdurabilecek en önemli engellerden birisidir. Tıpkı diğer tarafta olan Japonya, Kore ve Tayvan üçlüsü gibi. Aklını kullanan ABD, Türkiye'ye yanaşmaya çalışmaktadır. Bizim yapmamız gereken ise kendi çıkarlarımız doğrultusunda gerektiğinde Çin'le işbirliği yapmaktır. Demek ki bu olaylar "Ben iyi hayat istiyorum" diye bağırma olmuyor. Yayın organları bu iş için muazzam şekilde kullanılmaktadır. Bağımsız hareket etmek istiyorsak, bağımsız düşünceler üretmeye ve dünya üzerindeki kuvvet merkezlerinin hareketle-

rini yakından izlemeye ve simülasyon modellerini geliştirerek dış politika oluşturmalıyız. Bunları yapmadığımız takdirde biz konuşuruz ama sonuç başkaları tarafından belirlenir.

Toplantımız burada sona ermiştir. Kapanış konuşmasını yapmak üzere söz Edremit Belediye Başkanı Avukat Sayın Tuncay Kılıç'a veriyorum. Teşekkür ederim.

Tuncay KILIÇ:

Dünyanın kuzey yarım küresi hep gelişmiş, güney yarım küresinde yaşayanlar ise hep ezilmiş, sömürülmüştür. Bugün Ortadoğu'daki sorunları tartıştık. Ortadoğu ve Kuzey Afrika tamamen Müslüman bir coğrafya. Avrupa ise Bosna Hersek'te yaşayan insanlar hariç tamamen Hristiyan. Nasıl ki Hristiyan aleminin lideri varsa (papa), nasıl ki Musevilerin lideri varsa (hahambaşı), Müslümanların da bir lideri olmalı. Sencer Hocamın da bahsettiği gibi cetvelle çizilen sınırlar bu ülkelerde yaşayan insanlar ta-

rafından çizilmedi. Bizim Müslüman Türkler olarak dünyaya baktığımızda içimiz kararıyor. Acaba İslam Ülkerli Başkanlığı'na Türkler seçilir mi? Ben Peygamberimizin hadisi şerifi doğrultusunda seçilsin istiyorum. Hz. Muhammet (s.a.v.), "Üç kişi bir araya geldiğinizde bir imam (başkan) seçin" diyor. Mustafa Kemal Atatürk'te "Yurtta sulh, cihanda sulh" demiş. Yurtta ve dünyada barışı sağlayabilmek için cumhuriyeti ve demokrasiyi hem ülkemizde yaşatmalı hem de diğer ülkelere yaymalıyız. Kendi dinimizin devlet şekli olan demokrasiyi yaşatmak ve yaşatmak zorundayız.

Kuvayi Milliye'nin kurulduğu bu şehirde tertiplediğimiz toplantımıza katılan hocalarımıza, siz değerli dinleyicilere, değerli belediye başkanlarına ve meclis üyelerine, tüm sivil toplum örgütlerine ve konferansı canlı yayınlayıp tüm Türkiye'yle paylaşmamızı sağlayan Barış Tv'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Barış dolu günler diliyorum.

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Doç. Dr. Veysel Ayhan	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Tarık Oğuzlu	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
Habib Hümmüzlü	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
Dr. Abdullah Alshamri	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ORSAM Riyad Temsilcisi
Dr. Neslihan Kevser Çevik	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Dr. Didem Danış	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Dr. İlyas Kamalov	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Dr. Yaşar Sarı	ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bıçkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Av. Aslıhan Erbaş Açıklak	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Fazıl Ahmet Burget	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Afganistan
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika - ORSAM Antananarivo (Madagaskar) Temsilcisi
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Oğün Duru	ORSAM Yönetici Editörü
Noyan Gürel	ORSAM İzmir Temsilcisi
Selen Tonkuş Kareem	ORSAM Erbil (Irak) Temsilcisi
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Sercan Doğan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanrıverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Uğur Çil	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nazlı Ayhan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Leyla Melike Koçgündüz	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Ufuk Döngel	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Göknil Erbaş	ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
Aslı Değirmenci	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Jubjana Vila	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Mavjuda Akramova	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Kamil Erdem Güler	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
Çağlayan Arslan	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danışmayı Eski Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Hasan Alsancak	BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Dorayd A. Noori	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydın	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Doç. Dr. Veysel Ayhan	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İtr Bağdadi	İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
Dr. Hasan Canpolat	İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Yardımcısı
E. Hava Orgeneral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Doç. Dr. Mitat Çelikkpala	Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	İstanbul Şehir Üniversitesi Rektörü
Dr. Didem Danış	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Av. Aslıhan Erbaş Açıklak	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku

Cevat Gök
Metem Göknel
Osman Göksel
Timur Göksel
Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
Habib Hümmüzlü
Numan Hazar
Doç. Dr. Pınar İpek
Dr. Tuğrul İsmail
Dr. İlyas Kamalov
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Doç. Dr. Şenol Kantarcı
Selçuk Karaçay
Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
İsmet Karalar
Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardaş
Av. Tunçay Kılıç
Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
Prof. Dr. Alexander Koleşnikov
Prof. Dr. Erol Kurubaş
Prof. Dr. Talip Küçükcan
Arslan Kaya
Dr. Hicran Kazancı
İzzettin Kerküklü
Prof. Dr. Mustafa Kibaroğlu
Dr. Max Georg Meier
Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
Prof. Dr. Mahir Nakip
Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
Prof. Dr. Çınar Özen
Murat Özcelik
Doç. Dr. Harun Öztürkler
Dr. Bahadır Pehlivan Türk
Prof. Dr. Victor Panin
Doç. Dr. Fırat Purtaş
Prof. Dr. Suphi Saatçi
Dr. Yaşar Sarı
Ersan Sarıkaya
Dr. Bayram Sinkaya
Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
Dr. Aleksandr Sotnichenko
Zaher Sultan
Dr. Irina Svisstunova
Doç. Dr. Mehmet Şahin
Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
Mehmet Şüküroğlu
Doç. Dr. Oktay Tanrısever
Prof. Dr. Erol Taymaz
Prof. Dr. Sabri Tekir
Dr. Gönül Tol
Doç. Dr. Özlem Tür
M. Ragıp Vural
Dr. Ermanno Visintainer
Dr. Umut Uzer
Prof. Dr. Vatanyar Yagya
Dr. Süreyya Yiğit

Irak El Fırat TV Türkiye Müdürü
BOTAŞ Eski Genel Müdürü
BTC ve NABUCCO Koordinatörü
Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Emekli Büyükelçi
Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Avrasya Danışmanı
ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Edremit Belediye Başkanı Danışmanı
Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Edremit Belediye Başkanı
Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
Diplomat
Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
KPMG, Yeminli Mali Müşavir
Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
Kerkük Vakfı Başkanı
Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
Bağdat Üniversitesi Rektörü
Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Bilkent Üniversitesi
Ankara Üniversitesi, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
Türkiye Cumhuriyeti Bağdat Büyükelçisi
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisat Bölümü
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bişkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
Türkmeneli TV – (Kerkük, Irak)
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Atatürk Üniversitesi
Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Enerji Uzmanı
ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı (KKTC)
İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü (ABD)
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
Bülent Aras
Tayyar Arı
İlker Aytürk
Recep Boztemur
Katerina Dalacoura
F. Gregory Gause
Fawaz Gerges
Ahmet K. Han
Raymond Hinnebusch
Rosemary Hollis
Bahgat Korany
Peter Mandaville
Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
Uludağ Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Vermont Üniversitesi (ABD)
Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Kadir Has Üniversitesi
St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
George Mason Üniversitesi (ABD)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Hasan Kanbolat
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmek

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
ORSAM Başkanı
Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Mithatpaşa Caddesi 46/6 Kızılay-ANKARA
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr